

communicantur non per translationem alicujus domini, sicut accidit in rebus corporalibus, sed magis per modum emanationis ejusdem effectus à sua causa; sicut qui communicat alicui scientiam, non propter hoc scientiam amittit; sed est etiam in communicante potestas; qui enim dat alicui potestatem, non amittit eam, sicut Episcopus qui dat sacerdoti potestatem quod conficiat corpus Domini, dando non amittit eam. Unde de communicatione rerum spiritualium dicit Augustinus in l. de doctrina Christiana: *Omnis res que dando non deficit, dum habetur, et non datur, nondum habetur quomodo habenda est.* Et similiter quando dat Episcopus potestatem sacerdoti absolvendi aliquos homines, non amittit illam potestatem, nisi forte aestimeret potestas quam habet sacerdos in parochia sua, quasi potestas quam habet miles in villa sua; quod est ridiculum, cum non sint domini, sed ministri, secundum illud I. ad Corinth. 14. 1. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi etc.* & Luc. 11. 25. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic, sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, et qui precessor est, sicut ministrator.*

Ad illud quod obijciat postea, quod Episcopus quando committit curam parochie, ipse se exonerat, dicendum, quod falsum est, quia adhuc pertinet ad eum habere curam totius plebis sibi commissa, ut habetur x. quest. 1. cap. *Quaecumque.* Unde & Apostolus de se dicebat II. ad Cor. 11. 28. *Præter illa que extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Non tamen fitonus ei importabile, quia habet alios inferioris ordinis adjutores. Dato autem quod sit immixtus à periculo per hoc quod sacerdoti curam committit, non tamen sequitur quod per hoc sit immixtus à potestate quam in parochia habet. Ministri enim Christi non solum possunt operari ad salutem plebis ad vitandum periculum sibi imminens, sed etiam ad augendum meritum, & magis fructificandum in populo Dei; sicut etiam Paulus multa supererogabat propter salutem electorum, que sine periculo sue salutis dimittere poterat.

Ad aliud quod obijciat, scilicet quod sacerdos est sub Episcopo, sicut Episcopus sub Archiepiscopo, dicendum, quod non est omnino simile. Constat enim quod Archiepiscopus non habet immediatam jurisdictionem in illos qui sunt de diececi Episcopi, nisi causa ad eum deferretur; sed Episcopus habet immediatam jurisdictionem in parochianos sacerdotis, cum possit quælibet coram se citare, & excommunicare; quod Archiepiscopus non potest in subditis Episcoporum, ut dictum est. Cujus ratio est, quia potestas sacerdotis naturaliter, & ex jure divino subditur potestati Episcopi, cum sit imperfecta respectu illius, ut Dionysius probat; sed Episcopus subditur Archiepiscopo solum ex ordinatione Ecclesie. Et ideo in quibus Ecclesia statuit Episcopum Archiepiscopo subjectum, in illis tantum subjectus est ei. Sacerdos autem, qui ex jure divino Episcopo subditur in omnibus est ei subjectus, sicut etiam Papa habet immediatam jurisdictionem in omnes Christianos, quia Romana Ecclesia nullis synodis constituitis cæteris Ecclesiis prelatra est, sed evangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit, ut habetur in Decretis dist. 11. cap. *Quantum.*

Ad id quod postea obijciat, quod presbyteri parochiarum sunt sponsi Ecclesiarum sibi commissarum, dicendum, quod sponsus Ecclesie, proprie loquendo, Christus est; de quo dicitur Joan. 1. 11. 29. *Qui habet sponsam, sponsus est; ipse enim de Ec-*

clesia suo nomine filios generat. Alii autem qui sponsi dicuntur, sunt ministri sponsi, exterius cooperantes ad generationem spiritualium filiorum; quos tamen non sibi, sed Christo generant. Qui quidem ministri in tantum sponsi dicuntur, in quantum vicem veri sponsi obtinent. Et ideo Papa, qui obtinet vicem in tota Ecclesia, universalis Ecclesie sponsus dicitur, Episcopus autem sue diececi, presbyter autem sue parochie. Unde & diececi sponsus Papa est, & Episcopus parochie. Nec tamen propter hoc sequitur quod sint plures sponsi unus Ecclesie: quia sacerdotes suo ministerio cooperantur Episcopo tantquam principali, & similiter Episcopo Papa, & ipse Papa Christo. Unde Christus, Papa, Episcopus, & sacerdos non computantur nisi unus sponsus Ecclesie. Unde patet quod ex hoc quod Papa, vel Episcopus audit confessiones parochianorum, vel alii audiendas committit, non sequitur quod sint plures unus Ecclesie sponsi; sequitur autem, si illo præferentur eidem Ecclesie eodem gradu, sicut duo Episcopi in una diececi, & duo presbyteri curati in una parochia, quod canones prohibent.

Ad ea vero quibus probare nituntur, quod nec ex privilegio Pape religiosi prædicare, nec confessiones audire possunt, nunc respondendum est.

Quod ergo primo obijciat, quod Romane Sedis auctoritas non potest aliquid condere, vel mutare contra statuta Sanctorum patrum, dicendum, quod verum est in illis que statuta Sanctorum determinaverunt esse de jure divino, sicut articuli fidei, qui determinati sunt per Concilia; sed illa que Sancti patres determinaverunt esse de jure positivo, sunt relicta sub dispositione Pape, ut possit ea mutare, vel dispensare secundum opportunitates temporum, vel negotiorum. Sancti enim patres in Conciliis congregati nihil statuerunt nisi auctoritate Romani Pontificis interveniente, sine qua etiam nec Concilium congregari potest. Nec tamen Papa quando aliquid aliter facit quam à sanctis patribus statutum sit, contra eorum statuta facit: quia servatur intentio statuentium, etiamsi non serventur verba statutorum, que non possunt in omnibus casibus, & in omnibus temporibus observari, servata intentione statuentium, que est utilitas Ecclesie; sicut & in omni jure positivo accidit. Derogatur enim prioribus statutis per statuta sequentia. Nec tamen hoc quod aliqui religiosi qui non sunt Episcopi, vel presbyteri parochiales, prædicant, & confessiones audiunt, est contra decreta patrum, nisi ex sua auctoritate hoc facerent sine auctoritate Pape, aut Episcopi, ut ex prædictis patet.

Et per hoc patet solutio ad id quod postea obijciat. Quia Papa ex hoc quod dat alicui licentiam, vel privilegium audiendi confessiones, vel prædicandi, non facit per hoc contra Apostolum: quia tales religiosi non prædicant plebibus alienis, ut supra dictum est. Nec tamen hoc est verum quod Papa non possit aliquid facere contra Apostolum: dispensat enim cum bigamo, & in pœna quam canones Apostolorum statuerunt presbytero fornicanti. Ex decreto autem indulto non potest amplius haberi nisi quod Papa non potest deservire canonicam Scripturam Apostolorum, & Prophetarum, que est ecclesiastica fidei fundamentum.

Ad id quod postea obijciat, quod privilegia Principum sunt intelligenda sine præjudicio alicuius, dicendum, quod præjudicium dicitur fieri alicui quando subtrahitur ei aliquid quod in favorem ejus introductum est, vel quod ad utilitatem ejus ordinatum est.

rum. Sed subjectio alicujus subditi ad rectorem Ecclesie non est ordinata principaliter ad utilitatem prædicandam, sed ad utilitatem subjectorum; unde Ezech. 34. 2. dicitur: *Vae pastoribus Israel, qui pascebunt semetipsos. Nunc greges pascentur à pastoribus?* Et ideo nullum præjudicium fit rectori Ecclesie, quando subditus ejus à sua potestate eximitur sine præjudicio ejus, sicut Papa eximit abbatem à potestate Episcopi sine ejus præjudicio, & similiter Episcopum à potestate Archiepiscopi. Si autem ipsemet operetur in subditis que pertinent ad salutem, vel alius hoc ipsum committat, non solum non facit ei præjudicium, sed præstat ei magnum beneficium, quod maxime acceptatur à cunctis rectoribus, qui non querunt que sua sunt, sed Jesu Christi. Unde super illud Num. 11. *Quid amularis pro me?* dicit Glossa Gregorii: *Pia mens pastoris, quia non propriam gloriam, sed auctoris querit, ab omnibus vult juvari, et in eo quod facit. Fidelis enim predicator optat, si fieri valeat, ut veritatem quam solus loqui non sustulit, ora cunctorum sonent.*

Ad id quod postea obijciat, quod Princeps quando alicui committit liberam testamenti factionem, intelligitur tantum concessisse legitimam, & consuetam; dicendum, quod similiter Papa quando committit alicui quod prædicet, vel confessiones audiat, committit ei ut legitime hoc faciat. Unde per hanc commissionem non potest prædicare aliqua que non decet. Sed ex quo ab eo datur libertas prædicandi, non requiritur, ad hoc quod ejus prædicatio legitima sit, quod ab alio potestatem accipiat, quia sic iniurialis esset eis potestas à Papa accepta; sicut & ille qui habet licentiam ab Imperatore quod testamentum condant, non oportet quod ab alio ulterius licentiam petat, sed quod observet ea que pertinent ad debitum modum testandi. Similiter & prædicator cui datur licentia à Papa prædicandi, debet debito modo prædicare, ut scilicet alia prædicet pauperibus, & alia divitibus, quod observent hujusmodi que Gregorius in Pastoralis docet.

Ad illud quod postea obijciat, quod monachus cum ordinatur, non accipit executionem officii, nisi cura plebis sibi committatur; dicendum, quod potestas ordinis sacerdotalis ad eum ordinatur. Primo & principaliter ad corpus Christi verum consecrandum; & hujus potestatis executionem statim cum ordinatur, accipit, nisi sit defectus in ordinatione, vel in ordinato. Secundario ordinatur ad corpus Christi mysticum per claves Ecclesie, que sibi committuntur; & hujus potestatis executionem non recipit, nisi cura ei committatur, vel nisi auctoritate alterius habentis curam hoc agat. Nec tamen potestas sacerdotalis frustra datur ei, quia habet executionem in hoc ad quod sacerdotii potestas principaliter ordinatur. Sed officium prædicationis non ordinatur ad aliud quam ad prædicandum. Unde cum privilegium Principis non debeat alicui esse inutile, ut jura dicunt; oportet ex hoc ipso quod Papa committit alicui officium prædicandi, quod ille habeat executionem officii, quicumque sit; & tamen quando Papa dat privilegium alicui religioso quod possit prædicare, non propter hoc committit ei officium, sed magis officii executionem: quia religiosi tales non prædicant quasi videntes sua potestate, sed aliena sibi commissa, sicut dictum est.

Ad aliud dicendum, quod, sicut supra dictum est in 1. quest. de doctrina, Dionysius ibi loquitur de

(1) Al. vel pauperum dogmatum.

monachis laicis, qui non sunt Episcopi, presbyteri, vel diaconi. Si tamen de omnibus intelligeretur, non destruit ecclesiasticam hierarchiam Papa, mittens monachos ad prædicandum; quia, sicut supra dictum est, in ecclesiastica hierarchia ille qui est inferioris ordinis, potest superioris officium exercere, etiam in suo ordine manens, sicut etiam & in ecclesia, & plerisque potest ad superiore ordinem promoveri, quod non est in cælesti. Unde & Innocentius III. ante Concilium generale quosdam Cisjordanensis Ordinis misit ad prædicandum in partibus Tolosanensibus.

Ad aliud quod ultimo obijciat, quod religiosi non possunt petere licentiam prædicandi, quia hoc est ambitionis; dicendum, quod falsum est, quia prædicationis officium & laudabiliter appeti potest ex charitate, exemplo Isaie, qui se ad hoc sponte obulit; Isai. 61. 8. *Ecce ego, mitte me;* & laudabiliter potest vitari ex humilitate, exemplo Hieremie, qui dixit: *Ah, ah, ah, Domine Deus, nescio loqui, quia puer ego sum;* Hierem. 1. 6. ut patet per Glossam Gregorii ibidem. Et similis sententia habetur vii. 1. quest. 1. cap. *In Scripturis.* Sciendum etiam, quod ecclesiastica officia duo habent adjuncta, scilicet opus, & dignitas, vel honorum; & ratione honoris laudabiliter recusantur, sed ratione operationis laudabiliter possunt queri. I. Tim. 1. 11. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Unde Augustinus dicit in XIX. de civ. Dei: *Exponere vultis quid sit Episcopatum, secundum scilicet quod desiderari potest, quia nomen est operis, non honoris, ut habetur viii. 1. quest. 1. Qui Episcopatum. Et hoc idem habetur in Glossa super eodem verbo. Et ideo si opus separatur à dignitate, laudabiliter, & sine ambitionis periculo potest desiderari; & ideo non est ambitionis, si religiosus petat à sacerdote, vel Episcopo licentiam prædicandi, sed est signum dilectionis Dei, & proximi.*

CAPUT IV.

An religiosus teneatur manibus laborare.

Quia vero per sufficientes rationes religiosus à fructu animarum arcere non possunt, eos indigne recte impedire nituntur, imponentes eis necessitatem manibus operandi, ut vel sic saltem retrahantur à studio, quo ad prædicta redduntur idonei: in quo hostes civitatis sanctæ præbent malignantes ostenduntur. Unde super illud Nehem. vii. 1. *Veni, et percutiamus faxis etc.* dicit Glossa: *Hostes civitatis sanctæ suadebant Nehemiam in campis arare, & cedere, & iocundus pacis secum intra; sic & heretici, & falsi catholici cum veris, catholici pacis consortium habere volunt, non ut ipsi ad arcam athenicam fidei, & operationis ascendant, sed ut ponant eos quos in culmine virtutum commorantes aspiciant, ad infima operum, (1) vel pauperiem, dogmatum descendere cogant.*

Quod autem religiosi manibus operari teneantur, multipliciter nituntur ostendere. Primo per hoc quod dicitur I. Thessal. iv. 11. *Operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis.* Sed ad præcepta servanda teneantur maxime religiosi. Ergo debent manibus laborare.

Item II. Thessal. 1. 10. *Si quis non vult operari, nec manducet:* Glossa: *Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc præcepisse Apostolum, non de opere corporali, in quo agricola, vel opifex labo-*

(1) Al. vel pauperum dogmatum.

rant: & infra: „Sed superfluo conantur sibi, & ceteris caliginem inducere, ut quod utiliter charitas monet, non solum facere nolint, sed nec intelligere: & infra: „Vult Apostolus servos Dei coram pariter operari unde vivant, licet ad servitium Dei religiosi specialiter deputentur.“ Ergo debent operari secundum Apostoli præceptum.

Item. Inducunt hoc quod habent ad Ephes. 1v. 28. *Laborate operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti:* Glossa: „Non tantum unde vivat.“ Ergo religiosi, qui non habent aliunde unde tribuant necessitatem patienti, debent manibus operari.

Item. Luc. xii. super illud: *Vendite quæ possidetis,* dicit Glossa: „Non tantum cibos vestros commutare pauperibus, sed etiam vendite possessiones, naves vestras, & omnibus vestris semel pro Domino spretis, postea labore manuum operemini, unde vivatis, vel elemosynam faciatis.“ Ergo religiosi, qui omnia sua relinquunt, debent de labore manuum suarum vivere, & elemosynas facere.

Item. Religiosi maxime tenentur Apostolorum vitam imitari, quia statum perfectionis proficiunt. Sed Apostoli propriis manibus laborabant: I. ad Corinth. 1v. 12. *Laboramus operantes manibus nostris:* & Act. xx. 34. *Ad ea quæ mihi opus erant... ministraverunt manus istæ:* & in hoc se imitabiles ostendebant aliis: II. Thessal. 111. 8. *Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & fatigatione nocte & die operantes, ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.* Ergo religiosi debent Apostolos in labore manuum imitari.

Item. Religiosi magis tenentur ad opera humilia quam sæculares clerici. Unde dicitur in decretis dis. xci. *Clericus victum, & vestitum sibi artificio, vel agricultura absque sui officii duntaxat detrimento præparet.* Item in sequenti cap. *Quilibet clericus verbo Dei eruditus artificio victum quarat.* Item: *Omnes clerici qui ad operandum validi sunt, artificialia, & literas discant.* Ergo multo fortius religiosi tenentur manibus laborare.

Item. Actum xx. 34. *Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ:* Glossa interlinealis: „Exemplum operandi etiam.“ Episcopus est signum quo discernuntur a lupis. Ergo multo magis illis qui Episcoporum officium exercent prædicando, debent manibus laborare.

Item. Hieronymus dicit ad Rusticum monachum: *Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nihil absque opere, & labore suscipiant, non tam propter victum necessaria, quam propter animæ salutem, ne vagetur perniciosis cogitationibus.* Ergo requiritur ad salutem animarum in religiosis quod manibus operentur.

Item. Religiosi semper debent ad profectum spirituales conari, secundum illud I. ad Corinth. xii. 31. *Abulanti charismata meliora.* Sed, sicut dicit Augustinus in Lib. de opere monachorum, *religiosi qui non operantur manibus, illos qui operantur, sibi anteponendos esse non dubitent:* & Act. xx. super illud: *Beatus est magis dare quam accipere,* dicit Glossa: „Illos maxime glorificat qui cunctis quæ possident in semet renuntiantes, nihilominus operantur ut habeant unde tribuant necessitatem patienti.“ Igitur omnes religiosi ad hoc debent tendere ut manibus operentur.

Item. Augustinus in eodem Lib. religiosos non operantes contumaces nominat, subdens præmissis verbis: *Ceterum quis ferat homines contumaces saluber-*

rimis Apostoli nonis resistentes, non sicut infirmiores tolerari, sed sicut sanctiores etiam prædicari? Sed contumacia est peccatum mortale, alias pro contumacia nullus excommunicaretur. Ergo sine periculo peccati mortalis religiosi non possunt dimittere quin manibus operentur.

Item. Si religiosi excusantur a labore manuum, maxime videntur excusari propter hoc quod vacant psalmis, orationibus, prædicationibus, & lectionibus. Sed propter ista non excusantur. Ergo omnino laborare tenentur. Media probatur per hoc quod dicit Augustinus in Libro de opere monachorum: *Quid agant qui operari corporaliter nolunt, cui rei vacent, scire desidero.* Orationibus, inquit, & psalmis, & lectioni, & verbo Dei. Et singula istorum removens, dicit primo de oratione: *Citius exauditur una obediens oratio quam decem millia contemptoris: inveniunt illos esse contemptores, & indignos exaudiri qui manibus non operantur.* Secundo quantum ad vacantes divinis canticis, subiungit: „Cantica cantare divina etiam manibus operantes facile possunt:“ & infra: „Quid ergo impedit servum Dei manibus operantem in lege Domini meditari, & psallere nomini Domini altissimi? Terrio subiungit de lectione: „Qui autem dicunt se vacare lectioni, nonne illic inveniunt quod præcepit Apostolus? Quæ est ergo ista perversitas, lectioni nolle obtemperare, dum vult ei vacare; & ut quod bonum est, duntaxat legatur, ideo facere nolle bonum quod legitur? Quis enim nesciat tanto citius quemque proficere curam bona legit, quanto citius facit quod legit? Quam subiungit de prædicatione: „Si autem alicui sermo erogandus est, & ita occupet ut manibus operari non vacet; numquid hoc omnes in monasterio possunt? Quando ergo non omnes possunt, cur sub hoc obtentu omnes vacare volunt? Quamquam si omnes possent, vicissitudine facere deberent, non solum nec ceteri a necessariis operibus occuparentur, sed etiam quia sufficit ut audientibus pluribus unus loquatur.“

Sciendum vero, quod in ista etiam quaestione viam veritatis relinquunt, dum ab uno errore recedunt, in contrarium dilabuntur. Fuit enim quorundam monachorum error antiquitus qui dicebant, religiosos manibus operari sine suæ perfectionis detrimento non posse: quia qui manibus laborat, non totam sollicitudinem in Deum iactat, & ita non implet illud evangelicum: *Nolite solliciti esse anima vestra quid manducetis, & corpori vestro quid induamini:* Math. vi. 25. Unde & cogebant negare Apostolum manibus operasse, & dicere, hoc quod Apostolus dicit II. Thessal. 111. 10. *Si quis non vult operari, nec manducet,* de opere spirituali intelligendum fore, non de opere corporali, nec præceptum Apostoli præcepto Evangelii contrarium inveniunt. Horum ergo errorem upote sacre Scripturæ manifeste contrarium Augustinus reprobat in Lib. de opere monach. quia contra tales hunc librum scripsit, ut patet in Lib. retractationum. Ex quo quidam perversi sensus homines contrarii erroris occasione assumunt, ut dicant religiosos esse in statu damnationis qui manibus non laborant, in hoc Pharaonis amicos, & unanimes se ostendentes, ut patet per Glossam Exod. v. 4. super illud: *Quare Moyses, & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis?* Glossa: „Hodie quoque si Moyses, & Aaron, idest propheticus, & sacerdotalis sermo, animam sollicitat ad servitium Dei exire de sæculo, renuntiare omnibus quæ possidet, atrendere legi, & verbo Dei; continuo audies unanimes, & ami-

COS

cos Pharaonis dicentes: Videte quomodo seducuntur homines, & pervertuntur adolescentes, ne laborent, ne militent, ne agant aliquid quod prosit. Reliquis rebus necessariis ineptias sectantur, & otium. Quid enim est servire Deo? Laborare nolunt, & in omni occasione quarunt. Hæc erant tunc verba Pharaonis; hæc & nunc amici ejus loquuntur. Ergo ab istorum infestatione servos Dei defendamus, ostendamus, omnes religiosos, nisi forte in casibus ad manibus laborandum non tantum non teneant, sed etiam manibus non laborantes in statu salutis esse.

Primo per Glossam quæ habetur Matth. vi. 26. *Respiciet volatilla cæli:* Glossa: „Sancti merito avibus comparantur, quia cælum petunt, & quidam ita remoti sunt a mundo, ut jam in terris nihil agant, nihil laborent, sed sola contemplatione jam in cælo degunt; de quibus dicitur: *Qui sunt hi qui nubes volant?*“

Item. Gregorius super Ezech. in secunda homilia deinde parit: „Contemplativa vita est charitatem Dei, & proximi tota mente rennere, & ab exterioribus rationibus quiescere; sicut desiderio conditoris inhaerere, nihil jam agere libeat, sed calcatis curis, omnibus ad videndam faciem sui conditoris animus inardescat.“ Ergo perfecti contemplativi ab omni actione exteriori se retrahunt.

Item. Luc. x. super illud: *Domine non est tibi cura quod soror mea reliquit me solam ministrare?* dicit Glossa: „Ex illorum persona loquitur qui adhuc divini contemplationis ignari, solum quod didicerunt fratrem dilectionis opus Deo placitum dicunt, ideoque cunctos qui Christo devoti esse velint, huiusmodi manducantur, ut scilicet habeant unde elemosynas tribuant, secundum illud Ephes. 1v. 28. *Laborate manibus suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Ergo illi qui volunt quod omnes religiosi manibus laborent, voce Mariæ utuntur, quæ de quiete Mariæ murmuravit: *Unde a Domino Mariæ otium est excusatum.*“

Item. Hoc exemplo probari potest. Beatus enim Benedictus, ut Gregorius in II. Dialogorum narrat, tribus annis in specu mansit manibus non laborans, ut ex hoc victum quaereret, quia longe a conversatione hominum positus erat, sicut Romano monacho cognitus, qui ei victum ministrabat. Quis tamen audeat dicere eum tunc in statu salutis non fuisse, cum Dominus eum servum suum nominaverit eundem sacerdoti dicens: *Servus meus illo in loco famam moritur?* Multa etiam alia exempla Sanctorum patent in dialogo, & in vitis patrum, qui sine labore manuum istam vitam transiebant.

Item. Laborare manibus aut est præceptum, aut consilium. Si consilium est, nullus tenetur ad laborandum manibus, nisi qui ad hoc voto se adstringit. Ergo religiosi qui ex regula sua non habent quod debeant manibus laborare, ad laborem manuum non tenentur. Si autem est in præcepto, cum ad præcepta divina, & apostolica aequaliter teneantur religiosi, & sæculares, non magis ad laborem manuum tenentur religiosi quam sæculares. Ergo si liceat alicui sine labore manuum vivere quando in sæculo erat, idem licebit quando in religione aliqua erit.

Item. Tempore illo quod dixit Apostolus II. Thess. 111. 10. *Qui non vult laborare, non manducet,* non erant religiosi a sæcularibus distincti: unde istud præceptum communiter omnibus Christianis propositum

est: quod etiam patet ex hoc quod dicitur II. Thessal. 111. 6. *Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinato.* Omnes enim Christiani tunc fratres appellabantur, ut patet I. ad Corinth. vi. 12. *Si quis frater habet uxorem infidelem, &c.* Glossa: „idest, si quis frater delis.“ Si ergo religiosi tenentur laborare manibus propter illa Apostoli verba, pari ratione tenentur omnes sæculares; & sic redit idem quod prius.

Item. Augustinus dicit in Libro de opere monachorum: *Illi qui saltem habebant aliquid in sæculo, quo facile sine officio sustentarent hanc vitam, quod conuersi ad Deum indigentibus disperiit sunt, & credenda est eorum infirmitas, & ferenda: solent enim tales operum corporalium laborem sustinere non posse.* Ergo illi qui in sæculo de labore manuum non vixerunt, nec in religione ad laborem manuum sunt cogendi.

Item. In eodem Libro Augustinus loquitur de aliquo divite qui bona sua alicui monasterio tribuit, dicit, quod bene facit manibus laborando, ut aliis exemplum det: *quod quidem si nollit, scilicet laborare manibus, quis eum audeat cogere? Nec differt, ut ibi ipse subiungit, siue monasterio dederit, siue ubicunque dixerit, cum omnium Christianorum sit una respublica.* Ergo idem quod prius.

Item. Id quod non præcipitur nisi sub conditione, & in casu, non obligat nisi conditione illa existente, & in casu illo. Sed labor manuum nunquam invenitur ab Apostolo imperatus nisi in casu, quando scilicet per hoc vitantur aliqua peccata, volens prius homines manibus laborare quam in illa peccata incidere. Ergo qui possunt manibus non laborando talia vitare, non tenentur manibus non laborare. Media patet per hoc quod Apostolus non nisi in tribus locis invenitur laborem manuum impostuisse. Ad Ephes. 1v. 28. *Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis:* in quo apparet quod laborem manuum imponit ad furtum vitandum, eis scilicet qui ad manuum labore absentes victum in furtu quaerant. Secundo hoc ipsum præceptum I. Thessal. 1v. 11. ubi dicit: *Operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & ut honeste ambuletis ad eos qui fors sunt, & nullius aliquid desideretis:* in quo laborem manuum indixit ad vitandam concupiscentiam alienarum rerum, quod est furtum mentale. Terio de hoc loquitur II. Thessal. 111. 10. tibi sic dicit: *Cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet.* Audivimus enim inter vos quosdam ambulare iniquitate, nihil operantes, sed curiosos agentes: Glossa: „Qui fœda cura necessaria si, bi provident.“ *His autem qui ejusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo ut cum silentio operantes, suam panem manducent:* in quo patet quod laborem manuum imponit illis, qui labore manuum fugientes, ex turpibus negotiis victum sibi acquirebant. Sic ergo patet quod religiosi, & sæculares qui sine furtu, & sine concupiscentia alienarum rerum, aut sine turpi cura victum habere possunt undecumque, ex præcepto Apostoli laborare non tenentur.

Similiter nec ex præcepto Augustini in Lib. de opere monachorum, cum non inducat nisi ad observandum præcepta apostolica, sicut patet inspicitur, diligenter verba ejus. Ergo non tenentur religiosi manibus laborare nisi in casu.

Item. Illi qui habent alia unde vivunt quam de labore manuum, non tenentur manibus operari: alioquin omnes divites, & omnes clerici, & laici qui non laborant, essent in statu damnationis; quod est absurdum. Sed aliqui religiosi sunt qui habent unde

alias

alias vivat quam de labore manuum, quia habent possessiones quæ ad eorum vitam sustentandam à fidelibus sibi commissum, de quo vivere possunt. I. ad Corinth. ix. 14. *Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*: Glossa: „Sic Dominus rationabiliter disponit de prædicatoribus, ut expeditiores sint ad prædicandum verbum Dei.“ Unde non potest dici, quod hoc intelligendum sit solum de prælati, quibus ex auctoritate ordinaria prædicare incumbit, quia tam ipsos, quam alios quoscunque qui ex eorum commissione prædicant, oportet expeditos esse ad prædicandum verbum Dei, innet quos possunt esse religiosi, sicut supra probatum est. Similiter aliqui religiosi sunt qui Ecclesie deserunt in divino officio, & de hoc etiam licite vivere possunt: unde dicitur I. Corinth. ix. 13. *Qui altari deserunt, cum altari participant*. Et de his duobus dicit Augustinus in Lib. de opere monach. de religiosis loquens: *Si evangelistæ sunt, facite, habent scientiam potestatem de sumptibus fidelium vivendi, si ministri altaris, bene sibi istam non arrogant, sed plane vendicant potestatem*. Similiter sunt aliqui religiosi qui sacre Scripturæ vacant; & de hoc etiam licite vivere possunt: unde dicit Hieronymus in epistola contra Vigilantium: „Hæc in Judæa usque hodie perseverant, ut consuetudo non solum apud nos, sed etiam apud Hebræos, ut qui in lege Domini meditantur, die ac nocte, & pariem non habent in terra nisi solum Deum, synagogarum, & totius orbis foveantur ministeris.“ Ergo patet quod non omnes religiosi tenentur manibus laborare.

Item. Utilitas spiritualis præferatur utilitati temporali. Sed qui servantur utilitati communi ad pacem temporalem conservandam, licite accipiunt unde vivunt: unde dicitur Rom. xii. 16. *Ideo et tributa præstatis: ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes*: Glossa: „dum pugnant pro patria.“ Ergo multo fortius qui in spiritualibus communi utilitati deservunt vel prædicando, vel sacre Scripturæ insistendo, vel Ecclesie deserviendo, in qua sunt orationes pro salute totius Ecclesie, possunt licite accipere à fidelibus unde sustententur. Non ergo tenentur manibus laborare.

Item. Sicut dicit Augustinus in Lib. de opere monach. Apostolus sibi manibus operabatur ubi Judæis solo die sabbati prædicare consueverat, habens reliquum tempus liberum ad manibus laborandum, sicut faciebat, cum esset Corinthi. Sed quando erat Athenis, ubi poterat quotidie prædicare, manibus non operabatur, sed vivebat de his quæ derulerant sibi fratres de Macedonia venientes. Ex quo patet quod officium prædicationis non est propter laborem manuum dimitendum. Ergo illi qui possunt prædicationi quotidie insistere, & aliis quæ ad salutem animarum spectant, sive auctoritate ordinaria hoc agant, sive ex commissione alterius, debent omnino à labore manuum abstinere.

Item. Opera misericordie præferuntur corporaliibus exercitiis: I. Timoth. iv. 8. *Corporalis quidem exercitatio ad modicum utilis est; pietas autem ad omnia valet*. Sed opera pietatis sunt intermittenda, ut vacent prædicationi. Actuum vi. 2. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis*. Luc. ix. 60. *Sine ut mortui sepeliunt mortuos suos; tu autem vade, et annuntia regnum Dei*: Glossa: „Dominus docet bona minorâ pro utilitate majorum esse præ-

mittenda. Majus enim animas mortuorum prædicando suscitare quam corpus mortui terra abscondere.“ Ergo & illi qui licite prædicare possunt qualitercumque, debent laborem manuum propter prædicationem intermittere.

Item. Non est possibile studio sacre Scripturæ continuo insistere, & de labore manuum victum querere, (1) sicut Gregorius in Pastoralis dicit, exponens illud quod dicitur Exod. xxv. *Vestis semper erunt in circulis*. „Nimirum necesse est, inquit, ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacre lectionis studio non recedant, ut scilicet semper sint parati ad prædicandum;“ etsi non semper prædicent ut patet per ea quæ ibi subduntur. Ergo illi qui ad prædicandum deputati sunt, sive ex propria auctoritate, sicut prælati, sive ex prælatorum commissione, debent à labore manuum cessare, ut studio vacent.

Item quod religiosi possint, labore manuum dimisso, studio sacre Scripturæ absque reprehensione vacare, patet per id quod dicit Hieronymus in prologo super Job: „Si autem fuscillum junco texerem, aut palmatum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem qui iuxta sententiam Salvatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus, virgulisque purgare; error mihi geminus injungitur: & infra: „Quapropter, o fratres dilectissimi, pro flabello, capillis, sportellisque, munusculis monachorum, scintilla hæc, & mansura dona suscipite.“ Ergo patet quod B. Hieronymus, qui erat monachus, loco laboris manualis studium sacre Scripturæ assumpserat; de quo tamen ab invidis reprehendebatur. Ergo & aliis religiosis hoc ipsum licet, quantumcumque murmurant detractores.

Item. Augustinus in Lib. de opere monach. „Qui relicta, vel distributa vite ampla, sive qualicunque opulenta, inter pauperes Christi pia, & salubri humilitate numerari voluerint; si corpore ita valent, & ab ecclesiasticis occupationibus vacant, si & ipsi manibus operentur, ut pigri auferant excusationem, multo misericordius agunt quam cum omnia sua indigentibus diviserunt.“ Ex quo patet quod tam illos qui corpore non valent, quam illos qui ecclesiasticis operibus implicentur, non vult manibus laborare. Sed inter ecclesiasticas occupationes prædicatio est utilior, & dignior: I. Timoth. v. 17. *Qui bene præsumt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina*. Ergo illi qui in prædicatione occupantur, non debent manibus laborare.

Hæc ergo visis, restat objectis in contrarium respondere.

Ad illud ergo quod primo objicitur, quod labore manibus est ab Apostolo præceptum, dicendum, quod illud præceptum ab Apostolo propositum non est juris positivi, sed legis naturalis: quod patet per hoc quod dicitur II. Thessal. iii. 6. *Ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè*: Glossa: „Alii, ter quam ordo naturæ exigit.“ Loquitur autem de illis qui ab opere manuali cessabant. Quod autem ad manibus operandum ipsa natura inclinet, indicat corporis dispositio: quia natura non dedit homini vestes, sicut pilos aliis animalibus; neque arina, sicut cornua bobus, & unguis leonibus; nec aliquem cibum sibi natura præparavit excepto lacte, ut Avicenna di-

dict. Verumtamen loco omnium dedit sibi rationem, quæ hæc omnia sibi posset providere, & manus quibus provisionem rationis exequi posset, ut dicit Philosophus in XIV. de animalibus. Et quia præcepta legis nature communiter omnes respiciunt, hoc præceptum naturalis juris de labore manuum ad omnes hominum differentias se extendit, nec magis ad religiosos quam alios. Nec tamen dicendum, quod ad manibus operandum quilibet homo teneatur: quod sic patet. Sunt enim quædam legis nature præcepta per quorum impletionem non provideretur nisi implerent, sicut præceptum de manducando: unde ad hæc implenda quilibet homo singulariter teneatur. Sunt etiam quædam præcepta legis nature quibus homo sibi non providet, sed nature communi, sicut præceptum de actu generativæ virtutis, quo species humana multiplicatur, & salvatur; vel etiam quibus homo non solum ipsi, sed alii providere potest: & ad hæc observanda non quilibet obligatur, quia nec unus ad omnia sufficeret, quibus vita hominum indigeret: non enim posset unus homo generationi intendere, & contemplationi, & adificationi, & agriculturæ, & omnibus aliis exercitiis, quibus indiget vita humana: unde in his unus ab alio juvatur, sicut in corpore membrum unum ab alio. Et propter mutuum obsequium, quod homines sibi invicem impendere debent, dicit Apostolus Roman. xii. 5. *Singuli autem alter alterius membra*. Horum autem ministeriorum distributio, ut scilicet diversi homines diversis ministeriis occupentur, fit principaliter ex divina providentia, sed secundario ex causis naturalibus, per quas magis homo inclinatur ad unum quam ad aliud. Sic ergo patet quod in talibus nullus obligatur ex præcepto, nisi quando necessitas incumbit, & per alium sibi non provideretur; sicut si necessitas incumberet homini in domo, vel aliquo hujusmodi uteretur, & nullus alius esset qui ei præpararet; ipsemet sibi habitaculum præparare teneretur, alias sibi manus injiceret. Et similiter dico, quod ad manibus laborandum nullus tenetur, nisi quando necessitas sibi incumbit utendi his quæ labore manuum queruntur, & ea ab aliis aliunde habere non potest sine peccato. Illud enim dicitur posse quod licite possimus. Et hoc patet per id quod dicitur I. Corinth. ix. 12. *Laborem operantes manibus nostris*: Glossa: „pro nobis, bis necessariis, quia nemo dat nobis.“ Unde & Apostolus laborem manuum nunquam præcepit nisi illis qui à labore manuum abstinentes, causa victus acquirendi in peccata alia incidebant, ut supra probatum est. Et sic ex verbis Apostoli non potest probari nisi quod quilibet homo vel religiosus, vel secularis teneatur manibus laborare potius quam se mori dimittere, vel victum aliquo modo illicito querere. Et hoc concedimus.

Ad illud quod secundo objicitur, dicendum, quod ex prima parte illius Glossæ non potest plus haberi nisi quod illud verbum Apostoli: *Si quis non laborat, nec manducet*, intelligitur de opere corporali contra quosdam monachos, qui dicebant illud verbum intelligendum esse de opere spirituali tantum, volentes quod servis Dei non liceret operari. Et hunc intellectum Glossa aufert, & Augustinus reprobat in Lib. de opere monach. unde Glossa sumitur. Habito ergo quod textus sit intelligendus: *Qui non vult operari, scilicet corporaliter, non manducet*, non sequitur quod quilibet qui manducare vult, teneatur manibus laborare. Si enim de omnibus hoc diceretur, esset contrarium ei quod paulo ante præmissum: *Nocte et die operantes, non quasi non habuerimus potestatem etc.*

Habebat ergo Apostolus potestatem, manducandi sine labore manuum. Non igitur universaliter intelligendum est: *Si quis non vult operari, nec manducet*. Sed de quibus loquitur, patet manifeste per illud quod subditur: *Audicimus enim inter vos quosdam ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes*: Glossa: „Qui fecerit cura necessaria sibi providerent.“ *His autem qui ejusmodi sunt, denuntiamus ut cum silentio operantes sumi panem manducent*. Cum enim nullo modo debeant fecunda cura, id est illicito negotio, victum querere, in idem redit eos non operari, & non manducare. Quod autem subjungitur in Glossa: „Vult servos Dei corporaliter operari,“ non simpliciter proponitur, sed cum conditione alterius mali vitandi, scilicet involuntariæ & coactæ mendicationis: qua sequitur: „Ut nec compellantur egestate necessaria petere.“ Esset enim potius manibus laborandum quam ad tantam miseriam deveniendum, quod contra suum propositum, & voluntatem aliquis mendicare cogeretur. Nec tamen sequitur quod paupertatem assumentes, & ex humilitate mendicare volentes, labore manibus teneantur.

Ad id quod tertio objicitur, dicendum, quod Apostolus non præcepit laborem manuum absolute, sed cum quadam comparatione, ut scilicet quis potius manibus laborare debeat quam furari: dicit enim: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem labore manibus suis etc.* Ideo non sequitur quod religiosi, qui sine furto victum habere possunt, labore corporaliter teneantur.

Ad illud quod quarto objicitur, dicendum, quod illi qui omnia sua vendunt, ut consilio Christi obediunt, debent suis rebus venditis sequi Christum: unde Petrus dicit Marth. xix. 27. *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te etc.* Sequi autem potest aliquis Christum non solum opera vite contemplativæ operando, sed etiam opera activæ faciendi. Unde qui relicti omnibus contemplationi vacat, consilium Christi implet. Similiter qui relicti omnibus elemosynas corporales, vel spirituales facit prædicando, vel docendo, Glossa ergo inducta ponit unum illorum quibus consilium Christi impletur, nec tamen per hoc alia excluduntur; alias Glossa contraria esset Evangelio: dicitur enim Luc. ix. 59. quod Dominus cuidam dixit: *Sequere me*: qui cum dilationem peteret causa sepeliendi patris, Dominus respondit: *Sine ut mortui sepeliunt mortuos suos; tu autem vade, et annuntia regnum Dei*. Voluit ergo aliquos dimissis omnibus se sequi ad annuntiandum verbum Dei. Vel potest dici, quod cum textus sit consilium, totum quod in Glossa continetur, consilium est: & ideo ad hoc nullus tenetur, nisi ad hoc per votum obligetur.

Ad id quod quinto objicitur, dicendum, quod hoc quod Apostoli manibus laboraverunt, quandoque quidem fuit necessitatis, quandoque supererogationis. Necessitatis quidem fuit quando ab aliis victum invenire non poterant, ut patet I. Cor. ix. per Glossam prius inductam. Quod etiam supererogationis fuerit, patet per id quod habetur I. Corinth. ix. Hac tamen supererogatione tribus de causis Apostolus utebatur. Quandoque quidem ut occasionem auferret pseudoapostolis prædicandi, qui propter sola temporalia prædicabant, ut patet II. Corinth. xi. 12. *Quod autem facio, et faciam, ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inventiantur sicut et nos*. Quandoque propter avaritiam eorum quibus prædicabat, ne gravati, si Apostolo seminanti spiritualia providerent, temporalia, à fide

(1) Al. puncto præmissio Sed, sicut Gregorius &c.

discederent, ut patet II. Corinth. xii. 13. *Quid est enim, quod minus habuistis præ cæteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos?* Tertio ad dandum exemplum otiosorum operandi. II. Thessal. iiii. 8. *Nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus: & infra: Ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.* Nec tamen Apostolus laborabat in illis locis in quibus quotidie prædicandi facultatem habebat, sicut Athenis, ut Augustinus dicit in Lib. de opere monach. Et ideo non est de necessitate salutis quod religiosi in hoc Apostolum imitentur, cum non teneantur ad omnes supererogationes. Unde nec alii Apostoli manibus laborabant, nisi forte quando non inveniebant qui eis daret: in quo casu tenebantur quilibet manibus laborare.

Ad id quod sexto obijcitur, dicendum, quod decreta illa loquuntur de illis clericis quibus facultates Ecclesie, & oblationes fidelium non sufficiunt ad vivendum, qui debent victum manibus querere.

Ad septimum dicendum, quod Apostolus dat Episcopis exemplum laborandi in casibus in quibus ipse laborabat, quando scilicet labore manuum ab occupationibus ecclesiasticis non impediuntur, & accipere sumptus esset in gravamen, & scandalum subditorum de novo conversorum ad fidem.

Ad id quod octavo obijcitur, dicendum, quod labor manualis, ut per auctoritatem Hieronymi inductam patet, non solum assumitur ad victum querendum, sed ad vanas cogitationes reprimendas, quæ nascuntur ex otio, & carnis corruptione. Oritur autem efficaciter removeretur non solum per opera manualia, sed etiam per exercitia spiritualia, quibus etiam concupiscentia carnis frenatur: unde dicit Hieronymus in eadem epistola: *Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis.* Unde quantum pertinet ad corpus domandum, & otium tollendum, labor manualis non est in præcepto, dummodo homo per alia spiritualia exercitia otium evitet, & corpus castiget aliis penitentiae operibus; sicut jejunii, vigiliis, & huiusmodi, inter quæ connumerat Apostolus laborem manuum, dicens II. Corinth. vi. 5. *In laboribus, in vigiliis, in jejuniis:* Glossa: „In laboribus operum, quia manibus suis operabatur.“

Ad illud quod nono obijcitur, dicendum, quod laborare manibus quandoque est melius quam non laborare, & quandoque est converso. Quando enim aliquis per laborem manuum non retrahitur ab aliquo utiliori opere, melius est manibus laborare, ut exinde possit sibi sufficere, & aliis ministrare, & præcipue quando esset in scandalum infirmorum fidelium, vel de novo conversorum ad fidem, si aliquis à labore manuum abstinens de sumptibus fidelium vivere veller: in quo casu Apostolus manibus laborabat, ut patet per Glossam I. ad Corinth. ix. & sic loquitur etiam Glossa inducta de Actibus. Quando autem per laborem manuum aliquis ab utiliori opere impeditur, tunc melius est à labore manuum abstinere, ut patet per Glossam Luc. ix. super illud: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos*, quæ supra fuit inducta: & sicut patet per exemplum Apostoli, qui ab opere cessabat, quando prædicandi opportunitatem habebat. Facilius autem impediuntur moderni prædicatores à prædicatione per laborem manuum quam Apostoli, qui ex inspiratione scientiam prædicandi habebant, cum oporteat prædicatores moderni temporis ex continuo studio ad prædicandum paratos esse, ut patet per auctoritatem Gregorii supra inductam.

Ad illud quod decimo obijcitur, dicendum, quod Augustinus illos ab opere desistentes contumaces di-

cit, qui ex præcepto Apostoli laborare tenentur, quos & Apostolus II. ad Thessal. iiii. excommunicandos dicit: hi autem sunt qui otiose viventes ex fœda cura sibi victum acquirunt. Et quod de talibus Augustinus loquatur, patet ex his quæ supra dixerat assignans causam quare illi qui ex rusticana vita ad religionem convertuntur, laborare debeant: dicit enim: *Nec enim apparet utrum ex proposito servitium Dei venerint, an vitam inopem. & laboriosam fugientes, vacui pasci, atque vestri voluerint, & insuper honorari ab eis à quibus continentur, contrarie consueverunt:* quos vult manibus operari. Tales enim manifeste sunt de numero otiosorum, quibus denuntiat Apostolus, ut cum silentio operantes suum panem manducent. Et præcipue contumaces Augustinus nominat illos qui dicebant non licere servis Dei manibus suis operari, sensum Apostoli pervertentes.

Ad illud quod undecimo obijcitur, dicendum, quod spiritualibus operibus, quæ obiectio tangit, potest quis vacare dupliciter, scilicet quasi inservens utilitati communi, & quasi insistens utilitati private: quod patet per singula. Potest enim aliquis orationibus, & psalmis vacare, divinum officium in Ecclesia celebrando, quod est quoddam opus publicum ad Ecclesie edificationem ordinatum, & potest etiam prædicatis aliquis vacare per modum private orationis, quod interdum etiam laici faciunt: & sic de aliis loquitur Augustinus; non autem primo modo: quod patet ex hoc quod dicit, quod cantica divina decantare manibus operantes possunt exemplo opificum, qui fabulis corda, & linguas donant, cum tamen manibus ab opere non recedant: quod non sine ritur in illis qui debent in Ecclesia horas canonicas celebrare. Similiter lectioni aliquis vacat quasi operi publico in scholis docendo, vel etiam adducendo, ut magistri, & scholares faciunt, religiosi, vel sæculares; sed quasi operi privato, qui sibi ipsis ad consolationem suam Scripturas perlegunt, sicut monachi in claustris faciunt: & sic loquitur Augustinus. Unde non dicit: Qui dicunt se vacare lectioni. Similiter verbo Dei aliquis insisit quasi operi publico, publice populis prædicando; sed tamen quam privato operi insisitit verbo Dei, qui alicui in communi locutione verba edificatoria loquitur, sicut monachi in deserto fratribus ad se venientibus multa dicebant ad edificationem ipsorum. Et sic loquitur Augustinus: quod patet ex hoc quod dicit: *Numquid omnes in monasterio possunt venientibus ad se fratribus divinas exponere lectiones?* Et ideo etiam non dicit, si prædicatio est eroganda, sed si sermo erogandus est: quia, ut dicit Gloss. I. Cor. ii. sermo est qui privatim fit, prædicatio autem quæ fit in communi. Illi ergo qui prædicatis spiritualibus operibus quasi operibus publicis vacant, suo labore legitime victum acquirunt, à fidelibus accipiendo, utilitati communi inservientes. Qui autem prædicatis operibus quasi privati vacant, à labore manuum abstinentes, quandoque quidem sunt transgressores præcepti apostolici, quando scilicet sunt de illis quibus denuntiat Apostolus, ut cum silentio operantes suum panem manducent, ut dictum est. De his ergo loquitur Augustinus, ut patet ex hoc quod dicit: *Cur & non præceptis apostolicis observandis aliquas partes temporum deputamus?* & etiam ex hoc quod dicit: *Citius exauditur una obedientis oratio quam decem millia contemptoris:* & ex hoc quod dicit: *Quæ est ista perveritas, lectioni nolle obtemperare?* Ex quibus omnibus patet quod loquitur de vacantibus spiritualibus operibus, qui

qui præceptum apostolicum transgrediuntur. Nec transgrediuntur nisi qui ad observandum obligantur, de quibus prius dictum est: *Quandoque autem vacantes prædicatis, ut etiam privatis operibus, Apostoli præceptum non transgrediuntur, manibus non operantes: quia non laboriosam vitam ex pigritia fugientes, vacui, & otiosi volunt pasci, sed abundantia divini amoris ab omni exteriori opere retrahuntur, ut contemplationi vacent: ut per auctoritates supra inductas probatum est.*

CAPUT VI.

An religiosi liceat omnia sua relinquere, & sibi nihil retinere in proprio, nec in communi.

PRædicatis autem non contenti adversarii veritatis, religionem omnium fundamentum ab ipso Domino firmiter collocatum nituntur evertere, videlicet pauperem, dicentes illicitum fore omnibus dimissis pauperem religionem ingredi, quæ possessiones, aut reditus non habeat, nisi forte sub proposito manibus laborandi, inducentes ad confirmationem sui erroris quod dicitur Prover. xxx. 8. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: ne forte satiatus illiciter ad negandum, aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.* Sed ille qui dimissis omnibus pauperem religionem intrat, quæ possessiones non habet, victum sibi necessarium autem, mendicitati se exponens, præcipue si non habeat propositum labore manuum victum querendi. Ergo committit se periculo furti, & perjurii, in quo reprehensibilis videtur.

Item. Eccl. vii. 12. dicitur: *Utilior est sapientia cum divitiis:* Glossa: „quam sola.“ Ergo reprehensibiliter agit qui sapientiam sine divitiis prælegit, divitias relinquens, ut sapientia vacet.

Item. Eccl. xxxviii. 11. dicitur: *Propter inopiam multo deliquerunt:* Glossa: „propter inopiam cordis, & operis.“ Sed illud quod est causa periculi, est fugiendum. Ergo aliquis se inopem facere non debet, omnia sua relinquendo.

Item. II. ad Corinth. viii. 12. Apostolus dat formam fidelibus elemosynas faciendi, sic dicens: *Si voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est:* Glossa: „ut necessaria retineat tantum accepta est, non secundum id quod non habet, id est ultra vires.“ *Non enim volo, ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.* Glossa: „id est paupertas.“ Sed ille qui omnia dat, non retinet necessaria sibi, sed ultra vires dans pauperem patitur. Ergo inordinate dat, & contra formam ab Apostolo traditam.

Item. I. Thessal. v. 12. super illud: *Rogamus autem vos fratres, ut noveritis,* dicit Glossa: „Sicut divitiarum negligentiam patitur salutis, ita egestas, dum saturari querit, à iustitia declinat.“ Sed illi qui relictis omnibus pauperem religionem intrant, se egestati subjiciunt. Ergo ponunt se in periculo declinandi à iustitia: quod videtur reprehensibile.

Item. I. ad Timot. vi. 8. super illud: *Habentes alimenta, & quibus tegamur,* dicit Glossa: „Etsi nil intulerimus, vel ablati sumus, non tamen omnino abijcenda sunt hæc temporalia.“ Sed ille qui dimissis omnibus religionem intrat quæ temporalibus possessionibus caret, omnino temporalia abijcit. Ergo inordinate agit.

Item. Super illud Luc. iiii. 11. *Qui habet duas tu-*

nicas, det non habenti, Glossa: „De duabus tunicis dividendis datur præceptum: quia si una dividitur, nemo vestitur. Misericordie enim ipsius pro (1) possibilitate humane conditionis servatur mensura, ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur.“ Ergo qui omnia pauperibus dat, nihil sibi reservans, ultra mensuram, & immoderate dat, & ita peccat.

Item. Super illud Lucæ xii. 29. *Nolite querere quid manducetis,* Glossa: „Non præcepit ut nihil pecunie ad usus necessarios reservetur à sanctis, cum & ipse Dominus loculos habuisse legatur.“ Sed nisi esset bonum reservare aliquid sibi, reservatio prohibita esset, nec Dominus aliquid reservasset. Ergo bonum & expediens est aliquid sibi reservare, & non omnia relinquere.

Item. Dare danda, & non danda est actus prodigalitatis. Sed ille qui dat omnia, dat danda, & non danda: cum nihil non dandum sibi reservat. Ergo talis peccat vitio prodigalitatis.

Item. Roman. xii. 1. *Rationabile obsequium vestrum:* Glossa: „Ne quid nimis sit.“ Sed dare omnia est dare nimis, quia excedit medium, quod tenet liberalitas in dando, quæ dat aliqua, & reservat quedam. Ergo qui omnia dans religionem intrat, non præstat rationabile obsequium Deo.

Item. Exod. xx. 13. dicitur: *Non occides:* Glossa: „subtrahendo consilium vite cui debes dare.“ Sed consilium vite conservanda adhibetur per bona temporalia. Ergo qui bona temporalia subtrahit sibi, cui maxime debet consilium vite adhibere, venit contra illud præceptum Decalogi: *Non occides,* sibi manus injiciendo.

Item. Thren. iv. 9. *Melius fuit occisus gladio quam interfecit fama.* Ergo se exponere fami peius est quam se exponere gladio. Sed hoc non licet, dum homo habet quod faciat sine peccato, ut Augustinus dicit: Ergo multo minus licet se fami exponere: quod facere videntur qui sua relinquunt nihil sibi reservantes.

Item. Plus homo sibi tenetur quam alii. Sed peccaret aliquis qui alteri totum subtraheret, unde vitam sustentare deberet, & quodammodo ipsum occideret: Eccl. xxxv. 25. *Panis egentium vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Ergo peccat, se ipsum quodammodo occidens, qui omnia relinquit ut religionem intrat, in qua communes possessiones non sunt unde sustentetur.

Item. Totius perfectionis exemplar vita Christi est. Sed Christus habuit unde vitam sustentaret: legitur enim Joan. xii. loculos habuisse: & Joann. iv. legitur, quod discipuli ejus iverant in civitatem, ut cibos sibi emerent. Ergo non est perfectio quod aliquis omnia det, nihil sibi reservans.

Item. Omnis religionis observatio habet ortum à conversatione discipulorum Christi: unde dicit Hieronymus in Lib. de illustribus viris, quod tales in primitiva Ecclesia erant omnes Christiani, quales modo sunt religiosi etiam perfectissimi. Et hoc idem habetur in collationibus patrum, & haberi potest ex Glossa, quæ habetur Act. iv. super illud: *Multitudinis credentium &c.* Sed de his dicitur Act. vi. quod erant illi omnia communia, & nullus erat egenus inter eos. Ergo illi qui dimissis propriis non habent possessiones in communi, quos oportet esse egenos, non religiosam, sed supersticiosam vitam ducunt.

Item. Dominus mittens discipulos ad prædicandum, duo eis præcepta dedisse videtur: unum scilicet ut nihil in via secum ferrent, ut patet Matth. x. Marc. ix. & Luc. vi. aliud, ut in viam gentium ne abirent, ut dicitur Matth. x. Primum autem videtur revocasse passionem imminente Luc. xi. 36. Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram. Secundum præceptum revocasse videtur Matth. ult. 19. Buntis, docete omnes gentes: & Marc. ult. 15. Euntes in mundum universum, prædicatè Evangelium omni creature. Sed post revocationem secundum præceptum nullatenus est observandum, sed magis est Evangelium gentibus prædicandum. Ergo nec primum præceptum est deinceps observandum, ut aliquis scilicet totaliter subsidia vitæ à se abjiciat.

Item. xi. quæst. i. dicitur: *Expedi facultates Ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni*: & infra: *Satis ostenditur & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis posse Ecclesiæ facultates, quæ sunt profecto communes, possideri*. Ergo etsi aliqui omnia sua dimittant ad religionem convolantes, talem tamen religionem debent eligere quæ habeat facultates communes.

Item. Quæst. eadem cap. *Videntes*, dicitur, quod summi sacerdotes stauerunt possessiones Ecclesiæ conferri, ut inter eos qui in communi vita degunt, nullus egens inveniantur. Si ergo aliqui communibus possessionibus spreis in egestate vivant, contra statuta sanctorum patrum faciunt, & ita peccant.

Item. Matth. xv. super illud: *Si Filius Dei es, mitte te dorsum*. Glossa: *Nemo debet tentare Deum, quando habet ex humana ratione quid faciat*: & infra: *Postquam deficit humana ratio, commendat se homo Deo non tentando, sed devote confidendo*. Sed ille qui habet divitias, quibus potest resistere his quæ corruptunt corpus, scilicet calori naturali, & aliis hujusmodi, contra quæ munimur per victum, & vestitum, habet ex humana ratione quid faciat. Ergo si his auxiliis sibi subtractis à Deo victum expectet, videtur quod peccet tentando Deum; sicut si aliquis videns ursum venientem, arma deponeret, quibus vitam suam poterat tueri, videretur tentare Deum.

Item. Illa quæ quotidie à Deo petimus, non sunt abijcenda. Sed corporalia necessaria ad vitam quotidianam à Deo petimus, dicentes: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Ergo temporalia non sunt omnino abijcenda, ut scilicet aliquis voluntarie se subjiciat paupertati.

Item. In decr. de consecr. dist. i. cap. *Nemo*, dicitur, quod Ecclesia non debet edificari, antequam ille qui vult edificare, provididerit quæ ad alimenta, & custodiam, & stipendia custodiam sufficiant. Ergo illi qui possessiones non habent, contra decreta sanctorum patrum vivunt.

Item. Modus iste cum communibus possessionibus in religionibus est approbatus per antiquos patres Augustinum, Basilium, Benedictum, & multos alios. Ergo temerarium videtur alium modum novum inducere.

Item. In novo Testamento discipulis Christi impositur ut necessitatibus pauperum subveniant. Sed hoc non potest fieri ab illis qui nec proprias, nec communes possessiones habent. Ergo talis modus vivendi non est approbandus.

Sed quia rerum cognitiones interdum ex sua pensantur origine, prædictæ positionis ortum, & processum investigemus.

Sciendum ergo est, hæreticum quemdam fuisse

Romæ antiquis temporibus, Jovinianum nomine, qui in hunc errorem lapsus est ut diceret, omnium baptizatorum qui suum baptismum servaverunt, unam in regno celorum esse remunerationem, ut Hieronymus narrat in Lib. quem contra eum scribit: ex quo intantum processit ut diceret, virgines, viduas, & maritatas, quæ semel in Christo sunt lotæ, si non discrepent ceteris operibus, ejusdem meriti esse, & quod inter abstinenciam ciborum, & perceptionem eorum cum gratiarum actione nulla esset differentia, matrimonium per hoc virginitati adæquans: in quo consilium de virginitate servanda enervabat, quod habetur à Domino, Matth. xix. 11. *Non omnes capiunt verbum istud*, scilicet ut à nuptiis abstinere, sed qui potest capere capiat: & ab Apostolo i. Cor. vii. 25. *De virginitate autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do*. Unde positio ejus pro hæresi damnata est, ut Augustinus narrat. Hic autem Jovinianus error in Vigilantio surrexit, ut Hieronymus dicit in epistola contra Vigilantium, qui veritatem fidei impugnavit, ut ibidem dicitur, pudicitiam odio habens, & in convivio secularium contra jejunia sanctorum declamans, ut Hieronymus in eadem epistola dicit. Nec solum contentus fuit Jovinianum imitari, consilium de virginitate evacuans, sed superaddere ausus est etiam, ut consilium de paupertate servanda destrueret omnino: unde Hieronymus de eo dicit: *Quod autem asserit, eos melius facere qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum pauperibus dividunt, quam illos qui possessionibus venduntis simul omnia largiuntur, non à me ei, sed à Deo respondetur: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*: Matth. xix. 21. Hic autem error per successiones errantium usque ad hodierna tempora pervenit, & in hæreticis quibusdam qui Cathari nominantur, permansit, & adhuc permanet, sicut patet in quodam tractatu qujusdam Desiderii hæresiarchæ Lombardi nostri temporis, quem edidit contra catholicam veritatem: in quo inter cætera condemnat statum eorum qui relictiis omnibus egere volunt cum Christo. Nuper autem, quod est horribilissimum, antiquus error renovatus est ab his qui fidem defendere videbantur, qui more errantium in pejus procedentes, non sunt contenti divitias paupertati æquare, ut Jovinianus; vel divitias paupertati præferre, ut Vigilantius; sed paupertatem totaliter condemnare, dicentes non esse licitum sua omnia pro Christo relinquere, nisi talem religionem intraret quæ possessiones habeat, vel nisi talis sit qui labore manuum vivere intendat. Asserunt etiam paupertatem laudari in Scriptura non actualiter, qua aliquis se rebus temporalibus expoliat, sed habituale, qua aliquis rem temporalem contemnit corde, etsi re possideat.

Ad destructionem igitur hujus erroris hoc modo procedemus.

Primo enim ostendemus ad perfectionem evangelicam pertinere non solum paupertatem habitualem, sed etiam actualem, quæ fit per objectionem rerum temporalium.

Secundo ostendemus, quod hæc perfectio manet, etiamsi possessiones in communi non habeantur.

Tertio, quod hæc perfectio etiam in his qui possessionibus carent, non semper requirit manuum laborem.

Quarto, solvemus ea quæ pro se inducuntur.

Ad ostendendum autem paupertatem actualem ad evangelicam perfectionem pertinere, assumatur primo illud quod dicitur Matth. xix. 21. *Si vis perfectus*

esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Sed ille qui sua vendit, & pauperibus tribuit, non solum habitualem paupertatem eligit, sed etiam actualem. Ergo actualis paupertas ad evangelicam perfectionem pertinet.

Item. Perfectio evangelica consistit in imitatione Christi. Sed Christus non solum voluntarie, sed etiam realiter fuit pauper: unde Matth. xvii. super illud: *Vade ad mare*, Glossa: *Domini tantæ paupertatis, fuit, ut unde tributum solveret, non haberet*: & Luc. ix. super illud: *Vulpes foveas habent* &c. dicit Glossa: *Ego sum tantæ paupertatis, ut nec hospitium quidem habeam, nec meo utar tecto: & per multas alias auctoritates de facili hoc probari potest*. Ergo actualis paupertas ad perfectionem pertinet evangelicam.

Item. Perfectio evangelica in Apostolis maxime claruit. Sed ipsi actualem paupertatem habuerunt, sua omnia relinquentes: unde Petrus dixit Matth. xix. 27. *Ecce nos reliquimus omnia* &c. & ideo Hieronymus dicit ad Ebdium: *Vix esse perfecta, & in primo stare fastigio dignitatis? Fac quod fecerunt Apostoli, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere Salvatorem, & nadam solamque crucem nuda sequaris* & sola. Ergo actualis paupertas ad evangelicam perfectionem pertinet.

Item. Marc. x. 23. super illud: *Quam difficile est qui pecunias habent, in regnum Dei introire*! Glossa: *Aliud est pecuniam habere, aliud amare. Multi habent, & non amant; & multi non habent, & amant. Item alii & habent, & amant, alii vero non habere, nec amare se gaudent: qui tutiores sunt, & quidem cum Apostolo dicere possunt: Mihi mundus crucifiscus est, & ego mundo*. Ergo actualis paupertas & habitualis simul preferenda est habituali paupertati.

Item. Idem potest haberi Matth. xix. 23. per Glossam super illud: *Dives difficile intrabit in regnum Dei*. Glossa: *De omnibus tutius est nec habere, nec amare divitias*.

Item. Jac. ii. 5. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo*? Glossa: *Inopes rerum temporalium*. Hoc autem non est nisi per actualem paupertatem. Ergo actualiter pauperes sunt electi à Deo.

Item. Luc. xiv. 33. dicitur: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*. Glossa: *Hoc tamen distat inter renuntiare omnibus, & relinquere omnia: quia renuntiare convenit omnibus, qui ita licite utuntur omnibus mundanis quæ possident, ut tamen mente tendant ad æterna; relinquere est tantummodo perfectorum, qui omnia temporalia postponunt, & solis æternis inhiant*. Ergo relinquere, quod pertinet ad actualem paupertatem, est evangelicæ perfectionis; sed renuntiare, quod pertinet ad habitualem, secundum Glossam prædictam, est de necessitate salutis.

Item. Hieronymus in epistola contra Vigilantium post verba inducta subjungit: *Ad eum loquitur Dominus qui vult esse perfectus, qui eum Apostolis patrem, naviculam, & rete dimittit. Iste quem tu laudas, secundus, & tertius gradus est, qui scilicet fructus possessionum dat pauperibus: quem & nos recipimus; dummodo sciamus prima secundis, & tertius præferenda. Ergo patet quod præferendi sunt illi qui omnia sua dimittunt, illis qui de fructibus possessionum dividunt pauperibus*.

Item. In epistola ad Rusticum monachum: *Si ha-*

bes substantiam, vende, & da pauperibus: si non habes, grandi onere liberatus es, nudum Christum nudus sequere. Durum, grande, difficile; sed magna sunt præmia. Et multa alia hujusmodi ex epistolis Hieronymi accipi possunt, quæ de actuali paupertate necesse est ut intelligantur, quæ causa brevitas dimittuntur.

Item. Augustinus (Gennadius) dicit in Lib. de ecclesiasticis dogmatibus: *Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare; melius est pro intentione sequendi Dominum in simul donare, & absolutum à sollicitudinibus egere cum Christo*. Et sic idem quod prius.

Item. Ambrosius in Lib. de offic. *Nullum administratum præstanti evangelio ad vitam beatam; quod evidenter Dominus in Evangelio demonstravit, dicens: Beati pauperes, quoniam vestrum est regnum Dei*; & infra: *Itaque paupertatem, famem, & dolorem, quæ (1) putantur mala, non solum, impedimento non esse ad vitam beatam, sed adjumento esse, evidentissime pronuntiatum est*. Sed hoc non potest intelligi de paupertate habituali, quæ homo divitiis subjicit, quia hæc à nullo putantur impeditiva beatitudinis. Ergo oportet quod intelligatur de paupertate actuali, quæ omnia abijcit.

Item. Gregorius dicit in viii. homil. secundæ partis super Ezech. *Cum quis sum aliquid Deo vorat, & aliquid non vorat, sacrificium est; cum vero omne quod habet, omne quod vult, omne quod sapit, omnipotens Deo voravit, holocaustum est*. Sed holocaustum erat dignissimum sacrificium. Ergo perfectissimum opus est omnia sua propter Deum dimittere.

Item. Gregorius in prologo Moral. *Cumque adhuc me cogeret animus presenti mundo quasi specie tenus deservire, cœperunt multa contra me ex ejusdem mundi cura succrescere, ut in eo jam non specie, sed, quod est gravius, mente retinerer: qui tandem cuncta sollicitè fugiens, portum monasterii petii, & relictiis quæ mundi sunt, ut frustra tuum credidi, ex hujus mundi naufragio nudus exavi*. Ex quo patet quod periculum est res mundi possidere, quia earum possessio periculose mentem retinet: & ideo laudabilius est etiam possessiones rerum temporalium à se abijcere per actualem paupertatem, ut mens à cura divitiarum liberetur.

Item. Chrysostomus dicit in Lib. quod nemo laeditur nisi à se ipso: *Quid Apostolos penuria rerum corporaliū lasit? Nonne in fame, & siti, & nuditate degebant; & pro his clari magis, & magnifici habebantur, atque ingentem per hoc fiduciam quaesierunt apud Deum? Ex quo patet quod actualis paupertas, quæ in penuria rerum consistit, ad apostolicam perfectionem pertinet*.

Item. Bernardus dicit ad Senonensem Archiepiscopum: *Felix qui nihil sibi retentat ex omnibus quæ habet: non foveam, ut vulpes, non tanquam volucres, nidum, non loculos, quomodo Judas, non domos, sicut nec Maria locum in diversorio: imitatio profecto illum qui non habebat ubi caput suum reclinaret*. Ex quo patet quod nihil omnino possidere in mundo, ad christianam perfectionem pertinet.

Item. i. quæst. 11. cap. *Si quis: Proficito perfectior est ille qui se rebus mundi expoliat, aut qui cum nihil habuerit, nec habere desiderat, quam ille qui ex multis quæ possidet, aliquid Ecclesiæ præstiterit*. Ex quo patet quod nihil possidere ad perfectionem christianam pertinet.

Item. Eum qui vacat contemplationi divinæ, magis

(1) Al. portantur.

gis oportet esse à rebus mundanis liberum, quam eos qui contemplationi Philosophiae vacabant. Sed Philosophi, ut libere Philosophiae vacarent laudabiliter mundi substantiam abiecerunt: unde Hieronymus dicit ad Paulinum presbyterum de institutione monachorum: *Socrates ille Thebanus, homo quondam divitiis, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum aurum pondus abiecit, nec putavit se posse, et virtutes simul, et divitias possidere.* Ergo multo magis ad vacandum contemplationi divinæ, laudabile est omnia sua relinquere: unde super illud Matth. xix. *Si vis perfectus esse etc.* dicit interlinearis: „Ecce contemplativa, quæ ad Evangelium pertinet.“

Item. Præmium excellens non debetur nisi merito excellenti. Sed præmium excellens, idest judiciaria potestas, debetur actuali pauperati, sicut patet Matth. xix. super illud, *Vos qui reliquistis, etc. sedebitis etc.* ubi dicit Glossa: „Qui reliquerunt omnia, & secuti sunt Dominum, hi iudicæ erunt, & secuti sunt, recte usi sunt, iudicabuntur.“ Ergo in actuali paupertate meritum excellens consistit.

Item. I. ad Corin. vii. Apostolus consilium dant de virginitate servanda, rationem assignat, ut scilicet sine sollicitudine sint. Sed abjectio divitiarum maxime facit hominem sine sollicitudine esse: quia divitiæ suis possessores de necessitate multas sollicitudines ingerunt: unde Luc. vii. divitiæ per spinas significantur, quæ verbum suæ sollicitudine suffocant in cordibus auditorum. Ergo sicut virginitas, ita actualis paupertas ad evangelicam perfectionem pertinet.

Uterius ostendemus, quod ista perfectio qua aliquis reliquit propria, non requirit possessionem divitiarum in communi. Primordium enim perfectionis in Christo, & in Apostolis fuit. Sed ipsi non leguntur sua relinquere aliquas possessiones habuisse in communi, immo potius legitur quod nec etiam domos habebant ad manendum, ut supra probatum est. Ergo perfectio paupertatis non requirit aliquas possessiones communes.

Item. Augustinus in III. de doctr. christiana dicit, quod illi qui conversi fuerunt ex Judæis ad Christum in primitiva Ecclesia, quia proximi spiritualibus fuerunt, tam capaces extiterunt Spiritus Sancti, ut omnia sua venderent, & eorumque pretium indigentibus distribuendum ante pedes Apostolorum ponerent: & infra: *Non enim hoc ulla Ecclesia gentium fecisse scriptum est: quia non tam prope inventi erant qui simulacra manufacta deos habebant.* Ex quo patet quod Augustinus præfert perfectionem primitivæ Ecclesie Judæorum, primitivæ Ecclesie ex gentibus in hoc quod omnia sua venderent pauperibus distribuenda. Sed ipsi ita venderentur propria, quod nullas possessiones in communi reservaverunt sibi. Ergo majoris perfectionis est paupertas illa sine possessionibus in communi quam illa quæ in communi possessiones habet.

Item. Hieronymus ad Heliodorum de morte Neoporiani, irridendo loquens, dicit: *Sunt ditiores monachi quam fuerant sacculares; possident opes sub paupere Christo, quos sub locuplete diabolo non habuerant; et suspiciet eos Ecclesia divites, quos tenuit mundus ante mendicos.* Hoc autem frequenter contingere potest in religionibus quæ possunt possessiones habere, non autem in illis quæ possessionibus carent. Ergo magis est laudabile in religionibus possessionibus carere quam eas habere.

Item. Hieronymus ad Lucinum Bericum: *Quamdiu versamur in rebus sacculi, et anima nostra possessionum, ac reddituum procuratore devota est, de Deo ut-*

bere cogitare non possumus. Ergo magis expedit religionis, redditibus, & possessionibus carere quam eas habere.

Item. Gregorius dicit in III. Lib. Dialogorum loquens de Isaac servo Dei: *Cumque ei crebro discipuli innuerent ut pro usu monasterii possessiones quæ offerrebantur, acciperet; ille sollicitus suæ paupertatis custodiam, sicut avari divites solent perituras divitias custodire, sic quippe metuetat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut avari divites solent perituras divitias custodire.* Ex quo patet quod majoris perfectionis, & securitatis est possessionibus communibus carere quam eas habere.

Item. Inter monachos Ægypti, de quibus in vitis patrum legitur, perfectiores illi reputantur qui in eremo nullas possessiones habuisse leguntur. Non ergo possessiones communes ad paupertatem evangelicam requiruntur.

Item. Communes possessiones auferre in potestate tyrannorum consistit. Si ergo non sunt relinquenda omnia, nisi intretur in religionem quæ possessiones habeat, in potestate tyrannorum erit impedire perfectionem evangelicæ paupertatis: quod est absurdum.

Item. Ad hoc paupertas consultitur, ut sollicitudo de rebus mundi minuat. Sed possessiones communes multas sollicitudines ingerunt de ipsis conservandis, & custodiendis, & excollendis. Ergo perfectius consilium paupertatis impletur ab illis qui communes possessiones non habent.

Uterius ostendemus, quod paupertas prædicta laborem manuum non requirit in omnibus de necessitate. Sicut enim dicit Augustinus in Lib. de opere monach. *illi qui habebant in saeculo aliquid quo sine officio sustentarent hanc vitam, quod conversi ad Deum indigentibus dispartiti sunt, non sunt cogendi manibus laborare.* Sed tales laudabiliter voluntariam paupertatem pro Christo assumunt, etiam si communes possessiones non habeant: tales enim fuisse multos in primitiva Ecclesia in Hierosolymis legitimus, ut Augustinus ibidem dicit. Ergo illi qui paupertatem eligunt, etsi communes possessiones non habeant, non tenentur manibus laborare.

Item. Nullus teneretur manibus laborare quasi ex præcepto, nisi in illo casu quo aliunde licite victum habere non potest. Sed illi qui possessiones non habent, non aliunde ad laborem manuum obligantur quam ex præcepto, nisi forte ex voto. Ergo non simpliciter verum est quod ad laborem manuum teneantur, sed solum in casu, quando scilicet alias licite victum habere non possent: in quo etiam casu quilibet homo teneretur manibus laborare; vel etiam nisi ad hoc ex statuto sua regulæ teneretur.

Item. Consilium de paupertate à Domino datum ad vitam contemplativam ordinatur, ut patet per Glossam Matth. xix. super illud, *Si vis perfectus esse etc.* Glossa: „Ecce contemplativa vita, quæ ad Evangelium pertinet.“ Sed eos quos oportet victum quaerere manuum labore, necesse est plurimum à contemplationis opere retardari. Si ergo qui pauperem vitam eligunt propter Christum, necesse habeant manibus laborare, sequitur quod consilium paupertatis magis impeditur quam promoveatur id ad quod ordinatur; & ita erit indiscretum consilium: quod dicere est absurdum.

Item. Si eos qui relinquunt omnia propter Christum, oportet intentionem habere ut manibus laborarent; aut ista intentio ordinatur ad laborem manuum

prop-

propter se ipsum, aut propter victum quaerendum, aut propter elemosynas faciendas ex his quæ labore manuum acquiruntur. Sed ridiculum est dicere, quod spiritualis perfectio, quæ in paupertate consistit, ad laborem manuum propter se ipsam ordinatur, sic enim labor corporalis perfectioni præferretur. Similiter non potest dici, quod intentio eorum debeat ordinari ad laborem manuum propter victum quaerendum, tum quia victum habere poterant ex rebus quas dimiserant, tum quia labor manuum pauperibus Christi, qui orationibus, & aliis spiritualibus bonis vacant, ad victum non sufficit de facili: unde etiam si manibus laborarent, indigent à fidelibus sustentari, ut dicit Augustinus in Lib. de opere monach. Similiter non potest dici, quod labori manuum debeant intendere propter elemosynas exinde faciendas: quia multo largiores elemosynas ex rebus (1) possessis prius facere potuissent; & sic eos non oportere propter hoc sua relinquere; ut ex labore manuum elemosynas facerent. Ergo non oportet quod illi qui sua relinquunt, possessiones communes non habent, labore manibus intendant ad hoc quod faciant illa quæ supra de labore manuum dicta sunt.

Nunc restat respondere his quæ ab adversariis in contrarium obijciuntur.

Ad id ergo quod primo obijciunt, *Mendicitatem, et divitias etc.* dicendum, quod sicut divitiæ non sunt in culpa, sed divitiarum abusus; ita mendicitas, sive paupertas non est in culpa, sed paupertatis abusus, quando scilicet aliquis paupertatem invitus, & impatiens sustinet: tunc enim desiderio divitiarum in multa peccata quodque incidit. I. ad Tim. vi. 9. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli etc.* & hoc est quod dicit Chrysostomus super Matth. *Audite quicumque pauperes estis, magis autem qui divitiarum concupiscitis non pauperem esse malum est, sed non velle pauperem esse.* Patet ergo quod coacta paupertas aliquando pericula habet annexa, quæ à voluntaria paupertate sunt procul. Qui enim sunt in voluntaria paupertate, divites fieri nolunt. Quod ergo dicit Salomon, *Mendicitatem, et divitias ne dederis mihi*, intelligitur de paupertate involuntaria: quod patet ex hoc quod sequitur; *Ne egestate compulsus furer etc.* & etiam Gloss. dicit, quod „vir cum quo est Deus, petit ne copia, vel inopia, transeuntium rerum in oblivionem decidat æternorum.“ Ex quo patet quod abusus divitiarum, & paupertatis Sapiens fugiendum docet, non ipsas divitias, vel paupertatem.

Ad illud quod secundo obijciunt, quod *utilior est sapientia cum divitiis etc.* dicendum, quod verbum illud Salomonis procedit secundum regulam quam Philosophus docet in I. Lib. Ethic. quod maximum bonum, sicut felicitas, connumeratur minimo bonorum, est eligibilis: unde etsi sapientia, quæ inter maxima bona computatur, connumeretur cum divitiis quæ sunt de minimis bonis, est eligibilior. Sed secundum hanc regulam maximum bonum connumeratur alteri maximo bono est eligibilior, quam si connumeretur minimo bono, vel per se ipsum accipiatur. Unde sapientia cum perfectione evangelica, quæ in paupertate consistit, quæ est de maximis bonis, est eligibilior quam sapientia per se accepta, vel sapientia cum divitiis.

Ad illud quod tertio obijciunt, *Propter inopiam multi perierunt*, dicendum, quod loquitur de inopia

(1) Al. processis. (2) Al. voluntaria.

(2) involuntaria, quæ habet de necessitate desiderium divitiarum annexum: unde ibi sequitur: *Qui quærit locupletari*, Glossa: „in mundo,“ *averit oculum suum*, Glossa: „interiore à timore Dei.

Ad illud quod quarto obijciunt, dicendum, quod Glossa illa detruccate proponitur, & contra intentionem Glossatoris: quod patet, quia post inducta verba subjungitur in Glossa: „Non hoc ideo dixit quoniam melius esset dare omnia, & sed infirmis timet, quos sic dare monet, ut egestatem non pariantur.

Ad quintum dicendum, quod hoc quod dicitur, quod *egestas amicitiam declinat*, intelligendum est de egestate coacta, quæ habet desiderium divitiarum annexum: quod patet per hoc quod dicit, *Dum saturari querit*. Saturatis enim copiam quandam importat, quam quaerunt qui non sunt modicis contenti, secundum illud I. ad Timoth. vi. 8. *Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus*: unde subjungit rationem: *nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli*: quia desiderium prædictæ copiae à iustitia frequenter declinare facit.

Ad sextum dicendum, quod illud quod dicitur, quod temporalia non sunt omnino abijcenda, intelligendum est, quin eis utamur ad sustentationem vitæ in cibo, & potu, & vestitu: quod patet ex hoc quod dicitur: *Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus*: non tamen intelligit qui homo possit omnium temporalium curam à se abjicere.

Ad illud quod septimo obijciunt, dicendum, quod in rebus temporalibus quedam sunt quæ sunt necessaria ad sustentationem vitæ presentialiter, sicut vestis qua induor, & cibus, & potus, quibus viri debeo ad præsens. De huiusmodi autem si tantum suppetat mihi quod & alii sufficiat, debeo indigentibus providere; & alias non debeo mihi totum eripere, ut scilicet nudus remaneam, vel absque cibo, & potu tempore comestione: & de his loquitur Glossa. Quedam autem sunt temporalia quæ reservantur ad providendum necessitati corporis in futurum, sicut pecunia, possessiones, & huiusmodi: & ista talia possunt à perfectis viris totaliter alii dari, quia interim antequam necessitas immineat, potest per divinam providentiam multipliciter subveniri, de qua fiduciam habere monetur in Scripturis.

Ad illud quod octavo obijciunt, dicendum, quod quamvis non sit præceptum quod nihil pecunie ad usum necessarios reserveat, est tamen consilium: nec Dominus loculos habuit, quasi alias ei non potuisset provideri, sed ut infirmorum genus personam, ut sibi licitum crederent quod à Christo observatum viderent: unde Joan. xi. super illud, *Et loculos habens*, dicit Glossa: „Cui ministrant Angeli, loculos habet in supis pauperum, condescendens infirmis:“ & super illud Psal. c. 11. *Producens fenum jumentis*, dicit Glossa: „Dominus loculos habuit in usus eorum qui cum eo erant & suos, personam infirmorum magis suscipiens, ut ibi, *Tristis est anima mea.*“ Habuit & religiosas mulieres in comitatu, quæ ministrabant ei de substantia sua. Prævidit enim multos infirmos futuros, & ista quæsituros. Et tamen loculos quos habebat, ex possessionibus non impleverat, sed ex his quæ ei à devotis, & fidelibus ministrabantur.

Ad nonum dicendum, quod, sicut in II. Ethic. determinatur, medium in virtutibus non accipitur secundum distantiam ab extremis, sed secundum de-

bi-

bitam proportionem circumstantiarum, quam facit ratio recta: unde non oportet quod medium virtutis sit inter superfluum, & diminutum in unaquaque circumstantia secundum se considerata, sed in una circumstantia per comparationem ad alias. Contingit enim quandoque quod unius circumstantiæ medium variare oportet secundum variationem alterius circumstantiæ: verbi gratia, in sobrietate modus huius circumstantiæ qui variatur secundum variationem huius circumstantiæ quid: constat enim quod aliquid in cibum sumere est alicui personæ moderatum, quod alteri personæ est superfluum, alteri vero diminutum. Unde aliquando contingit quod una circumstantia in suo maximo existens, moderatur secundum proportionem ad aliam circumstantiam, sicut in magnanimitate contingit. Magnanimus enim secundum Philosophum in IV. Ethic. maxime se dignificat: unde qui excedit hanc virtutem in superfluitate quem caynum vocat, non magnificat se maioribus quam magnanimus, sed in hoc excedit virtutis modum quod illa que erant magnanimo moderata, sibi sunt superflua. Patet ergo quod medium virtutis non corrumpitur ex hoc quod una circumstantia in sui summo accipitur, dummodo per alias circumstantias moderetur. Si ergo in liberalitate consideremus quantum sit dandum, & accipitur ultimum circumstantiæ huius, videlicet omnia dare, aliquibus circumstantiis adjunctis, cadet in superfluitatem, & erit prodigalitate vitium; aliis autem circumstantiis adjunctis, erit perfectæ liberalitatis opus; verbi gratia, si daret aliquis omnia sua ut consulari pariter, cui periculum destructionis immineret, non reputabitur à morali Philosopho prodigus, sed perfectæ liberalis. Similiter qui omnia sua dat propter Christi consilium implendum, non est prodigus, sed perfectum actum virtutis agit. Si autem non debito fine, aut aliis circumstantiis indēbitis omnia daret, prodigus esset. Et similiter est dicendum de virginitate, & de aliis huiusmodi, in quibus videtur excessus contra commune medium virtutis. Sic ergo patet quod dare omnia propter Christum, non est dare danda, & non danda, sed est dare danda tantum. Quamvis enim non omnia sint danda quocumque modo, sunt tamen danda propter Christum.

Ad decimum dicendum, quod gratia est perfectio naturæ: unde nihil quod ad gratiam attinet, naturam interimit. Sunt ergo quedam que immediate ad naturam sustentandam pertinent, sicut potus, cibus, somnus, & huiusmodi; & in istis actus gratiæ virtutis modum naturæ conservandæ non excedit: unde si in istis aliquis sibi subtrahat ultra id quod natura sustinere potest, sic rationis medium excedit, & vitiosus est: & de his loquitur Apostolus, & Glossa: unde dicit Glossa: „*Obsequium vestrum in prædicatione, scilicet in maceratione carnis, de qua præmiserat, sit rationabile, id est cum discretionem, ne quid nimis sit; sed cum temperantia corpora vestra castiget, ut non naturæ defectu cogantur dissolvi.* Quædam autem sunt sine quibus natura conservari potest, sicut venerorum usus; & ideo in istis, quantumcumque subtrahatur propter Deum, non potest esse superfluum, dummodo ex alia circumstantia vitium non incidat: & propter hoc virginitas laudabilis est, quæ ab omni huiusmodi delectabili abstinet. Et similiter est in proposito. Potest enim sine dominio possessionum terrenarum natura conservari cum spe divini auxilii multis modis: unde quantumcumque ei subtrahatur, non erit superfluum, si propter

Deum fiat. Et sic patet quod voluntaria paupertas propter Christum suscepta à medio virtutis non discedit.

Ad undecimum dicendum, quod licet ille qui dat omnia propter Christum, subtrahat sibi aliquid auxilium vite, non tamen omne: quia adhuc remanet ei auxilium divinæ providentiæ, quæ ei in necessariis non deerit, & fidelium devoto. Unde Augustinus in Lib. de elemosyna, invehitur contra talia obicientes; sic dicens: *Tu Christiano, tu Dei servo, tu bonis operibus dedito, tu Domino suo charo aliquid existimas defuturum? An putas qui Christum pascat, à Christo ipse non pascatur? An putas terrena deerunt quibus celestia, & divina tribuantur? Unde hæc incredula cogitatio, unde impia, & sacrilega ista mediatio? Quid facit in domo Dei perfidum peccator? Quid facit in domo Dei elemosynas Dominus disputare, & ut nobis amicos de terrenis lucris faceremus, monet, addidit Scriptura, dicens: Audiebant hæc omnia Pharisei, qui erant avari, & deridebant eum: quales in Ecclesia quosdam videmus, quorum præclusa aures, & corda cæcæta nullum de spiritualibus, & salutariis monitis lumen admittunt: de quibus non oportet mirari, quod continentur in talibus servos, quando à talibus videmus ipsum Dominum esse contemptum.* Et sic patet quod sacrilegium est dicere: quod illi qui omnia propter Christum dant, se periculo homicidii committunt.

Ad duodecimum dicendum, quod, sicut ex jam dictis patet, ille qui dimittit omnia propter Christum, non se exponit tamen que ipsam interimat, quia nunquam à Deo ita deseritur quod fame moriatur: quod patet Heb. ult. super illud, *Non te deseram, neque derelinquam*: Glossa: „*Sed ne forte dicerent: Quid facerem, tui erimus, si suffragia nobis necessaria defecerint? propterea subdit consolationem, adhibens testimonium de Lib. Jesu Nave: Non te deseram, qui dem necessaria, neque derelinquam.* Derelinquetur ille qui fame periret. Sed quia hoc non est, non sit homo cupidus.“ Et intra: „*Hoc autem, tem dicit omni speranti in se, sicut Josue.*“ Hoc enim nobis promittit, si in illo spem nostram ponimus: non tenacibus, non cupidis sit ista promissio; sed sperantibus in Deo. Et tamen hoc quod assumit, est falsum: quia posset homo se exponere periculo gladii propter Christum laudabiliter, etiam si haberet aliud quod faceret, sicut legitur de multis martyribus tempore persecutionis, qui ultro se offerrebant in medium nomen Christi publice confitentes: alias non liceret milibus ire ultra mare, & exponere se multis periculis propter Christi honorem.

Ad decimum tertium dicendum, quod homo rerum suarum est dominus, non autem rerum alterius; & ideo injuriam faceret alteri, si possessiones ei auferret; non autem si possessiones sibi auferret, injuriam sibi facit: propter quod dicitur in V. Ethic. quod non est injustitia hominis ad se ipsum, proprie loquendo de injustitia. Et præterea qui alteri sua auferat, inducit eum in paupertatem involuntariam, quæ est periculosa; qui autem sua dimittit, inducit se in paupertatem voluntariam, quæ est meritoria, si sit propter Christum suscepta.

Ad decimum quartum dicendum, quod, sicut supra dictum est, Dominus pecuniam reservari facit ad necessarios usus, ut infirmis condescenderet: & ideo non est reputandum pro superstitio, si aliqui perfecti viri pecuniam reservare nolunt; sicut etiam ut infirmis condescenderet, cum publicanis com-

me-

medebat & vinum bibens, & aliis cibariis communitur utens. Nec tamen reputandi sunt superstitiosi sancti patres in eremo, qui à vino, & aliis cibariis delicatis abstinebant. Et tamen Dominus quamvis pecuniam reservari fecerit, non tamen eam de aliquibus propriis possessionibus habebat; sed magis eam à fidelibus per modum elemosynæ ministrabatur: tunc dicitur Luc. vii. quod mulieres quedam sequebantur Dominum ministrantes de facultatibus suis.

Ad decimum quintum dicendum, quod Apostoli reservabant pecunias, & etiam colligebant, ut sancti pauperibus, qui prædia sua vendiderant propter Christum, necessaria ministrarent; nec tamen illas pecunias habebant de aliquibus possessionibus, sed ex elemosynis fidelium. Quod etiam dicitur, quod nullus egenus erat inter eos, non est intelligendum quin Apostoli, & primitivæ Ecclesiæ discipuli multas egestates, & penurias sustinerent propter Christum, cum dicitur I. Corin. v. 11. *Usque in hæc horam esurimus, & sitimus &c.* II. Corin. vi. 4. *In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus: Glossa, „victus, vel vestitus“* sed quia de his quæ haberi poterant, unicuique secundum quod opus erat, tribuebant, ut quantum eis facultas suppeteret, omnium indigentias relevarent.

Ad decimum sextum dicendum, quod quamvis illud præceptum, *In viam gentium ne abieritis*, fuerit post resurrectionem totaliter revocatum, eo quod primum oportebat Judæis verbum Dei loqui, & sic transire ad gentes, ut dicitur Act. xii. tamen hoc quod Dominus dixerat Apostolis, quod non secum necessaria ferrent, non totaliter revocavit in cœna, sed solum tempore persecutionis, quando à persecutoribus necessaria habere non potuissent: unde Luc. xxi. 25. *Quando misi vos sine saculo, & pera, & calcamentis, nunquid aliquid defuit vobis?* Glossa: „*Non eadem vivendi regula persecutionis tempore, quæ pacis, discipulis informat. Missis siquidem discipulis ad prædicandum, ne quid tollerent in via præcepit, ordinans scilicet ut qui Evangelium nuntiaret, de Evangelio vivat. Instante vero mortis articulo, & tota illa gente pastorem simul, & gregem persequente, congruam temporis regulam discernit, permittens necessaria victui, donec sopita persecutionum insania, tempus evangelizandi redeat.*“ & alia Glossa dicit: „*In hoc nobis quoque datur exemplum, ut nonnumquam causa instante quædam de nostri propositi rigore sine culpa intermittere possimus:*“ verbi gratia, si per inhospitales regiones ire ragimus, plura viatici causa licet portare quam domi habeamus. Sed quia quidam heretici, quorum est illa obiectio, Glossam non recipiunt, ipso textu ostendemus quod multiplicatis fidelibus discipuli Christi secum necessaria in via non portabant. Dicitur enim in ult. Can. Joan. 5. *Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos: intra: Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes à gentilibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi. Non autem esset necessarium, quamvis à gentilibus nihil acciperent, quod reciperentur à fidelibus, si secum necessaria ad victum deferrent: quod etiam patet per Glossam ibi, quæ dicit: „*Pro nomine ejus profecti sunt, à alieni à rebus propriis.*“*

Ad decimum septimum dicendum, quod Ecclesiæ multos infirmos sustinet, quos non facile suscipere sine temporalium possessionum solatio. Expediunt ergo facultates communes in Ecclesia possideri propriis dimissis, & præcipue propter pauperes sus-

tentandos. Non tamen sequitur quod non sit expediens perfectis viris, qui sua dimiserunt, vitam religiosam agere sine communibus possessionibus: & quamvis perfectio apostolica non annullaret in illis qui possessiones communes habent, tamen expressius conservatur in illis qui propriis dimissis, etiam communibus caret.

Ad decimum octavum dicendum, quod per illud decretum non habetur esse prohibitum alicui quin pauperem vitam eligat propter Christum; sed est præceptum Episcopis, & eis qui Ecclesiarum bona possident, quæ pauperum sunt, ut eis de fructibus possessionum Ecclesiæ provideant, & quantum possunt eorum sublevent egestatem: & hoc pariter diligenter inspiciunt seriem capituli inducti.

Ad decimum nonum dicendum, quod ille qui dimissis omnibus propter Christum, spem habet ut sustentetur à Deo, neque prasumptuosus est, neque Deum tentat. Qui enim fiduciam debitam de Deo habet, neque prasumptuosus est, neque Deum tentat. Talem autem fiduciam debent habere de Deo pauperes Christi, & præcipue prædicatores veritatis: unde Glossa super illud Luc. x. *Nolite portare sacculum &c.* „*Tanta prædicator debet esse fiducia in Deo, ut præsentis vite sumptus eius non provideat, tamen sibi non defecturos certissime sciat; ne dum mens occupatur ad temporalia, minus prædicet æterna.*“ Immo magis Deum tentaret, nisi istam fiduciam haberent. I. Corin. x. 9. *Neque tenueris Christum, sicut quidam eorum tentaverunt*: & Glossa: „*dicentes: Nunquid poterit Deus parere mensam in deserto?*“ Distinguendum tamen est illis in quibus se homo totum committit. Quandoque enim hoc faciens tentat Deum, quandoque vero non. Sunt enim quedam in quibus est impossibile hominem juvari nisi à Deo miraculose operante; & talibus periculis homo se exponens Deum tentaret, sicut si aliquis de muro se precipitaret sub spe divini auxilii, nisi forte à Deo certificatus esset de futuro eventu aliqua inspiratione, sicut Petrus ad iussu Domini se exposuit fluctui maris; sicut etiam B. Martinus dixit: *Ego signo crucis, non chlypeo protectus, aut galea, hostium cuneo penetrabo securus*: & sicut B. Joannes Evangelista venenum confidenter bibit: & sicut B. Agatha, quæ dicit: *Medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui; sed habeo Dominum meum Jesum Christum, qui solo sermone restaturat universa.* Quædam autem sunt in quibus possibile est remedium adhiberi etiam per causas inferiores; & in istis non est tentare Deum, si se aliquis divino auxilio committit; sicut miles non tentat Deum, qui pugnam ingreditur, de divino auxilio confisus, quamvis de evasione securus non sit. Ex hoc ergo patet quod ille qui omnia sua propter Deum relinquit, non tentat Deum: tum quia plenus fiducia ex divina auctoritate concepta hoc facere debet: tum quia remanent fideles devoti, per quos satisfieri ei potest, & debet: sicut etiam non tentaret Deum qui ob aliquam causam rationabilem urso venenie armæ deponeret alius armatis præsentibus, qui eum defendere possent, & deberent.

Ad vigesimum dicendum, quod temporalia à Deo petere jubemur ad naturæ usus necessarios: unde temporalia non debemus abdicare, quin eis utamur ad necessitatem corporis in cibo, & vestitu.

Ad vigesimum primum dicendum, quod statim illud inductum est in favorem ministrorum Ecclesiæ: & ideo si aliqui supererogare velint, ut sine possessionibus Ecclesiæ serviant, laudabiliores existunt, si-

Hh

cut

cur Paulus prædicans Evangelium sine sumptu, qui prædicator erat à Deo ordinatus, ut patet I. Corinth. 1x.

Ad vigesimum secundum dicendum, quod quamvis sancti patres illum modum approbaverint, non tamen isdem modum reprobaverunt: & ideo non est presumptuosum hunc modum sequi: alias nihil de novo posset institui, quod non fuerit antiquitus observatum. Nihilominus tamen iste modus antiquitus à multis sanctis fuit approbatus, etiam in Ecclesia primitiva.

Ad vigesimum tertium dicendum, quod subvenire indigentibus indicitur illis qui divitias possident, sicut patet ex hoc quod dicitur I. Joan. 111. 17. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Sed multo laudabilius est quod aliquis omnibus suis datus, etiam semetipsum Deo det: quod ad apostolicam perfectionem pertinet: unde dicit Hieronymus ad Lucinum Beticum: *Se ipsum offerre Deo, proprie Christianorum est, & Apostolorum, qui totum censum quem habuerant, Domino tradiderunt.*

CAPUT VII.

An religiosus de elemosynis vivere possit.

NON solum autem prædicti adversarii Christi paupertatem ratione impugnaverunt, sed eam totaliter eradicare conantur, quodammodo indirecte, dum victum pauperibus Christi crudeliter subtrahere nituntur, dicentes eos de elemosynis vivere non posse. Eccl. xxxiv. 25. *Panis egentium vita pauperis est: qui illum defraudat, homo sanguinis est.* Ad quod probandum multipliciter nituntur.

Primum enim illud inducunt quod dicitur Deuter. xvi. 19. *Non accipies personam, nec munera: quia munera excaecant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.* Sed elemosynæ munera quædam sunt. Ergo cum religiosus maxime competat oculis spiritualibus illuminatos habere, non competit eis de elemosynis vivere.

Item. Prover. xxxi. 7. *Qui accipit mutuum, servus est generantis.* Multo magis ergo qui accipit datum, servus dantis efficitur. Sed religiosos maxime decet esse liberos à servitute sæculi, quia in libertatem spiritus sunt vocati: unde II. Thessalon. 111. super illud, *Ut nosmetipsos formam daremus &c.* dicit Glossa: „Religio nostra ad libertatem homines advocat. Ergo non debent de elemosynis vivere.“

Item. Religiosi stare perfectionis profitentur. Sed perfectius est dare elemosynas quam accipere: unde dicitur Act. xx. 35. *Beatus est magis dare quam accipere.* Ergo magis debent manus laborare, ut habeant unde tribuant necessitatem patienti, quam elemosynas accipere de quibus vivunt.

Item. Apostolus I. ad Timoth. v. præcipit, ut viduæ quæ possunt aliunde sustentari, non vivant de elemosynis Ecclesiæ, ne gravetur Ecclesia, ut illis quæ sunt vere viduæ, sufficiat. Ergo illi qui sunt validi, & robusti, debent de laboribus manuum vivere, non de elemosynis quas accipiunt pauperes, qui aliunde quam de elemosynis vivere non possunt.

Item. 1. quæst. 11. cap. Clericos, Hieronymus: *Qui bonis parentum, & operibus suis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abstinentiam tantum iudicium sibi mandu-*

cant, & bibunt. Ergo si aliquis habebat unde sustentaretur, quo relicto velit de elemosynis vivere, sacrilegus est reputandus.

Item. I. Thessal. ult. super illud: *Ut nosmetipsos formam daremus &c.* Glossa: „Qui frequenter ad alienam mensam convenit otio deditus, adulter necesse est pati se.“ Sed qui de elemosynis vivunt, frequenter aliorum mensæ conveniunt, immo magis de mensa aliorum semper vivunt. Ergo de necessitate sunt adulatores. Peccant ergo qui se in tali statu ponunt quod oporteat esse de elemosynis vivere.

Item. Accipere non potest esse actus alicujus virtutis nisi liberalitatis, quæ medium tenet in dando, & accipiendo. Sed liberalis solum accipit ut det, ut dicit Philosophus in V. Ethic. Ergo qui ducunt vitam semper in accipiendo, illiberaliter, & reprehensibiliter vivunt.

Item. Augustinus in Lib. de opere monach. reprehendit quosdam religiosos qui sine labore manuum volebant de elemosynis vivere: de quibus inter cætera dicit: *Isti fratres tenere sibi arrogant, quantum existimo, quod eis modo habeant potestatem, scilicet vivendi de Evangelio sine labore manuum; & tamen illi contra quos loquitur, sua propter Christum reliquerant, & spiritualibus operibus vacabant, scilicet orationibus, psalmis, & lectioni, & verbo Dei, ut in Lib. illo dicitur. Ergo illi qui sua dimittunt propter Christum, etiam spiritualibus vacant, non debent de elemosynis vivere.*

Item. Marc. vi. 8. dicitur: *Præcepit eis ne quid tollerent in via nisi virgam tantum.* Glossa: „Per virgam potestatem accipiendi necessaria à subditis intelligit.“ Sed habere subditos est tantum prelatorum. Ergo illi religiosi qui prelati non sunt, non possunt à fidelibus sumptus suos accipere.

Item. Illud quod est privissimum in solatione laboris non laborantibus non debetur. Sed vivere de sumptibus fidelium est à Domino provissum ad solationem eorum qui in Evangelio laborant, ut patet I. Cor. 1x. & II. ad Tim. 11. 6. *Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.* Ergo saltem illi qui non laborant in Evangelio, non possunt de elemosynis vivere.

Item. Apostolus volebat accipere sumptus à Corinthiis unde viveret, ut occasionem auferret pseudoapostolis, ut patet II. ad Cor. xi. Sed nunc etiam multi sunt qui turpiter de elemosynis vivunt. Ergo saltem ad auferendum eis occasionem religiosi viri debent de elemosynis abstinere. Unde Augustinus dicit in Lib. de opere monach. *Eadem vobis causa est quæ Apostolo fuit, ut amputetis occasionem his qui quaerunt occasionem.*

Item. Apostolus ideo stipendia à gentibus non accipiebat, ne scandalum in fide paterentur: unde Luc. vii. super illud, *Et alia multa quæ ministrabant eis &c.* Glossa: „Antiquitus mos erat Judæorum, nec ducebatur in culpam, ut mulieres sua substantia pascerent, & vesitient doctores. Sed quia hoc scandalum in gentibus poterat facere, Paulus se memorat abstinentisse.“ Et hoc idem habetur I. Corinth. 1x. Sed & nunc multi scandalizantur de hoc quod religiosi sine labore vivere volunt. Ergo saltem propter scandalum debent ab elemosynis abstinere. Unde Augustinus in Lib. de opere monach. *In meditatione vestra ax arderec ignis, ut istorum magna opera bonis operibus vestris persequamini, ut eis amputetis occasionem turpium mundanarum, quibus existimatio vestra lædatur, & infirmis offendiculum ponatur.* Misere-

mini ergo, & competamini, & ostendite hominibus non vos in via facilem viam, sed per angustam viam & arduam hujus propositi regnum Dei quaerere.

Item. Si religiosi qui sunt validi & fortes, de elemosynis vivere possunt sine labore manuum, eadem ratione & alii poterunt. Sed si omnes talem vitam agere vellent, tota vita humana periret: non enim invenirentur artifices qui necessaria usibus hominum præpararent. Ergo nullo modo est sustinendum quod religiosi validi & fortes de elemosynis vivant.

Uterius nituntur ostendere, quod etsi possent aliquo modo de elemosynis ultro oblati vivere, non tamen licet ipsis elemosynas mendicando petere: quia Deut. xv. 4. dicitur: *Omnino indigens & mendicus non erit inter vos.* Ergo prohibitum est mendicare, qui aliunde vivere potest.

Item. In Psalm. xxxvi. 25. dicitur: *Non vidi justum derelictum; nec semen eius quaerens panem.* Ergo illi qui mendicando panem quaerunt, non sunt semen justi, idest Christi.

Item. Illud quod alicui sacra Scriptura imprecatur, vitis justis non competit. Sed hujusmodi est mendicitas, ut dicitur in Psal. cvii. 10. *Nunantes transferant filii ejus, & mendicent.* Ergo mendicitas præcæcis vitis non competit.

Item. I. Thessal. iv. 11. *Operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & ut non sitis ambulatis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis:* Glossa: „Quasi ideo opus agendum est, non otiosum, quia & honestum est, & quasi lux ad infidelis, & non desiderabit rem alterius, nedum rogeris, vel tollaris aliquid.“ Ergo potius est manibus operandum quam rogando aliquid petere per mendicitatem.

Item. II. ad Thessal. 111. super illud, *Si quis non vult operari &c.* Glossa Augustini: „Vult servos Dei corporaliter operari unde vivant, ut nec compellantur egestate necessaria petere.“ Ergo magis debent manibus operari quam necessaria petere mendicando.

Item. Hieronymus ad Nepotianum presbyterum: *Namquam petentes, raro accipiamus rogati, Beatus enim est magis dare quam accipere.* Ergo non licet servis Dei petere, aut accipere victus necessaria mendicando.

Item. Certum est gravius esse delictum quod severius vindicandum est, ut habetur xxiv. quæst. 1. *Non afferamus stateras dolosas.* Sed gravissime secundum jus civile puniuntur validus mendicus (1) si prodatur: quia si servilis est conditio, efficitur servus prudentissimi liber est, efficitur ejus colonus perpetuus cap. de mendicantibus validis, leg. unica. Ergo graviter peccant religiosi qui sunt validi, mendicando.

Item. Contra religiosos mendicantes dicit Augustinus in Lib. de opere monach. *Tam multos hypocritas sub habitu monachorum usqueaque dispersit collidissimus hostis circumveniens provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes: & infra: Omnes petunt, & omnes exiguam sui sumptus lucrosa egastatis, aut simularum præmium sanctitatis.* Ergo videtur quod vita religiosorum mendicantium sit reprobanda.

Item. Illud quod naturaliter habet erubescendum adjunctum in se, aliquid turpitudinis habere videtur: cum verecundia non sit nisi de turpi, ut Damascenus dicit. Sed petere, vel mendicare naturaliter erubescit homo, tantoque magis, quanto est me-

lioris naturæ: unde dicit Ambrosius in Lib. de offic. quod verecundia petendi ignominiosus prodiu natales: & Philosophus in IV. Ethic. dicit de liberali, quod non est petivus. Ergo mendicare in se turpe est, & ita nullo modo mendicare debet qui aliter vivere potest.

Item. II. Corinth. 1x. super illud, *Hilarem datorem &c.* dicit Glossa: „Qui dat, ut careat cæditi, interpellantis, non ut reficiat viscera indigentis, & rem, & meritum perdit.“ Sed frequenter scitur mendicantibus, quia mendicantes cæditi faciunt petendo. Ergo etsi aliqui possint de elemosynis vivere, non tamen debent mendicare.

Uterius nituntur ostendere, quod religiosi etiam prædicantes, de elemosynis vivere, vel etiam elemosynas petere non debent. Dicit enim Apostolus I. ad Thessal. 11. 5. *Neque aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis.* Sed prædicatores qui mendicant, & de elemosynis vivunt, oportet adulari illis à quibus pascentur, quod patet Matth. xxi. super illud, *Et relicti illis ab eis foras: ubi dicit Christus: „Quia pauper nullique adulatus nullum in tanta urbe invenit hospitem sed apud Lazarum receptus est.“* Et tamen intantum erat graciosus cum prædicaret, quod sicut dicit Luc. xxi. 28. *omnis populus manebat ad eum in templo audire eum:* Glossa: „idest, mane ire accelerabat.“ Et I. ad Cor. 1v. 11. dicitur: *Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus:* Glossa: „Libere enim, & sine aliqua adulatione veritatem prædicantes, & gressa prave vitæ arguentes, gratiam non habent apud homines.“ Ergo prædicatores non debent elemosynas quaerere.

Præterea. I. ad Thessalon. 11. 5. *Neque fuimus in occasione avaritiae, Deus testis est:* Glossa: „Non dico in avaritia, sed nec feci, nec dixi etiam in quo esset occasio avaritiæ.“ Sed illi qui petunt elemosynas sibi dari, faciunt aliquid in quo est occasio avaritiæ. Ergo prædicatores hoc non debent facere.

Item. II. Corinth. xxi. 14. *Non ero gravis vobis: non enim quero quæ vestra sunt, sed vos:* & ad Philip. ult. 17. *Non quia quero datum, sed requiro fructum:* Glossa: „Datum est ipsa res quæ datur, ut numerus, ciabus, potus, & hujusmodi: fructus autem bona opera, & recta voluntas datoris.“ Ergo veri prædicatores non debent quaerere ab his quibus prædicant temporales res, & ita non debent de mendicatis vivere.

Item. II. ad Timoth. 11. super illud, *Laborantem agricolam &c.* dicit Glossa: „Vult Apostolus ut intelligat Evangelista, quod necessaria sibi sumere licet ab eis in quibus Deo militat, & quos tamquam vineam cultor exercet, vel tamquam gregem pascat.“ Non est enim mendicitas, sed potestas. Ex quo patet quod vivere de Evangelio potestatis est, non mendicitatis. Sed potestas ista non competit nisi prelati. Ergo alii prædicatores, qui non sunt prelati, non debent per mendicantem de Evangelio vivere.

Item. Apostolus I. ad Corinth. 1x. volens ostendere, quod ipse de sumptibus fidelium vivere poterat, prius probat se Apostolum esse. Ergo illi qui non sunt Apostoli, non possunt de sumptibus fidelium vivere. Sed religiosi prædicantes non sunt Apostoli, cum non sint prelati. Ergo &c.

Item. I. ad Thessalon. 11. super illud, *Cum possumus vobis oneri esse ut Christi Apostoli, dicit Glossa: „Intantum gravat causam apostolicam, ut se abnuere dicat, cum liceat illi subsidia requirere, ad comprimen-*